

UNIVERZITET U SARAJEVU - FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA ORIJENTALNU FILOLOGIJU

ZAVRŠNI RAD

FEMINISTIČKO ČITANJE ROMANA “KAPAK KIZI ” AUTORICE AYFER TUNÇ

Mentor: doc. dr. Edina Nurikić

Student: Amina Čakalović

Sarajevo, septembar, 2024.

UNIVERSITY OF SARAJEVO - FACULTY OF PHILOSOPHY
DEPARTMENT OF ORIENTAL PHILOLOGY

FINAL WORK
FEMINIST READING OF THE NOVEL “KAPAK KIZI ” BY AYFER TUNÇ

Mentor: doc. dr. Edina Nurikić

Student: Amina Čakalović

Sarajevo, September, 2024.

SAŽETAK

Cilj rada je prikazati društvenu i individualnu borbu žena u romanu *Kapak Kızı*, načine koje žene koriste da bi opstale i obezbijedile sebi mjesto i priznanje u patrijarhalnom društvu. U radu je kroz različite ličnosti predstavljena percepcija društva o moralu, ljubavi, izdaji, licemjerstvu. U radu pokušavamo odgovoriti na pitanje kako ženski likovi opstaju u patrijarhalnom sistemu, te kako isti utječe na njihove živote i samopercepciju. Kako bi se došlo do navedenih odgovora kao teorijska aparatura poslužila je feministička kritika. Stavili smo naglasak na razvoj feminizma i feminističke kritike u svijetu, te kako se isti razvijao u Turskoj i kakav je utjecaj ostavio na književnost i na književni razvoj autorice romana *Kapak Kızı* Ajfer Tunč koja spada među autorice Trećeg vala feminizma.

Ključne riječi: feminizam, feministička kritika, treći val feminizma, patrijarhalni sistem, Ajfer Tunč

ABSTRACT

The aim of the work is to show the struggle of women in the novel *Kapak Kızı*, the ways that women use to survive and secure a place and recognition for themselves in a patriarchal society. The work presents society's perception of morality, love, betrayal, and hypocrisy through various personalities. In this paper, we try to answer the question of how female characters survive in the patriarchal system, and how it affects their lives and self-perception. To reach the stated answers, feminist criticism served as the theoretical framework. We emphasized the development of feminism and feminist criticism in the world, and how it developed in Turkey and what impact it left on literature, and on the literary development of the author of the novel *Kapak Kızı*, who is one of the authors of the Third Wave of Feminism, Ajfer Tunç.

Keywords: feminism, feminist criticism, third wave of feminism, patriarchal system, Ajfer Tunç

SADRŽAJ

SAŽETAK	3
ABSTRACT	4
1. UVOD.....	6
2. AJFER TUNČ	7
2.1. Život i djelo	7
2.2. Književni razvoj Ajfer Tunč	9
2.3. Feministički pristup djelima Ajfer Tunč.....	12
2.4. O romanu <i>Kapak Kızı</i>	14
3. FEMINISTIČKA KNJIŽEVNA KRITIKA	17
3.1. Žensko pismo.....	20
3.2. Feminizam u Turskoj	21
4. FEMINISTIČKO ČITANJE ROMANA.....	28
4.1. Problematizacija ženske tjelesnosti	29
4.2 Društvena percepcija koncepta “Djevojka s naslovnice“	35
4.2.1. Ogoljenje patrijarhalnog muškarca.....	35
4.2.2. Propitivanje društvenog morala i dvostrukih standarda.....	42
4.3. Opstanak žena pod nametima patrijarhalnog sistema	51
5. ZAKLJUČAK	63
6. BIBLIOGRAFIJA	65

1. UVOD

Ajfer Tunč (rođena 1964. u Adapazaru) je savremena turska spisateljica koja pripada trećem valu feminizma. Bavi se pisanjem priča, romana i scenarija u kojima je jedna od najistaknutijih tema pitanje rodne ravnopravnosti. Feministička dimenzija njenog stvaralaštva privlači pažnju kako u Turskoj, tako i šire na što ukazuje i činjenica da su mnogi njeni romani prevedeni na većinu balkanskih jezika. Njen roman prvijenac *Kapak Kızı* (*Djevojka s naslovnice*) svojom tematikom i pristupom problematici roda i rodnih uloga, spada među značajna djela savremenog turskog ženskog pisma

Tema ovog magistarskog rada je posvećena feminističkom čitanju romana *Kapak Kızı* autorice Ajfer Tunč. Osvrnut ćemo se na životni i književni put autorice. Zatim ćemo ukratko prikazati nastanak i razvoj tri vala feminizma te kakav je njihov odraz u turskoj književnosti. Posvetit ćemo pažnju prepoznavanju te analiziranju feminističkih elemenata u romanu i posebno se osvrnuti na likove i njihove priče.

Kroz lik glavne junakinje romana prikazana je borba jedne mlade žene za opstanak s ciljem da onima koji okreću glavu od nje pokaže da je jaka. U svrhu toga Šebnem koristi svoj najjači adut, svoju ljepotu koju potpuno otkriva. Boreći se da pokaže kako je nesalomljiva bira najhrabriji način, a ujedno se i sveti onima koji su je i doveli do toga. Svima onima koji su okretali glavu, ostavljali je po školama, pokazivali joj da je nepoželjna, prepustili je životu pokazuje njihovo djelo. Šebnem je kolateralna šteta svog oca, svoje majke, njihovih porodica koje su i same doprinijele raspadu Šebneminog života.

Iako je *Kapak Kızı*, autoricin prvi roman, prošao prilično nezapaženo jer su čitaoci naglasak uvijek stavljali na drugu knjigu trilogije *Yeşil Peri Gecesi*, smatramo da je roman značajan jer ukazuje na manjkavosti patrijarhata i kako isti uništava i postepeno ruši i muške i ženske likove, a da oni toga nisu ni svjesni. U romanu likovi kroz Šebnem propituju vlastito poimanje pojmova morala, izdaje, ljubavi, časti.

Ovaj rad se sastoji od tri dijela. U prvom dijelu govorit ćemo o Ajfer Tunč, autorici romana. Posvetit ćemo pažnju njenom životu i književnom razvoju, feminističkom pristupu u njenim djelima i samom romanu *Kapak Kızı*. U drugom dijelu pozabavit ćemo se nastankom

feminizma, unutar njega i ženskim pismom, te feminizmom u Turskoj, karakteristikama i predstavnicama. U trećem dijelu, ujedno i posljednjem, posvetit ćemo se detaljnoj analizi likova, feminističkom čitanju romana uz navođenje reprezentativnih primjera iz korpusa.

2. AJFER TUNČ

2.1. Život i djelo

Ajfer Tunč je rođena u Adapazaru. Tamo završava osnovnu školu, a zatim Erenköy srednju školu za djevojke. Diplomirala je na Fakultetu političkih nauka na Univerzitetu u Istanbulu. Tokom studija počela je pisati članke za razne književne i kulturne časopise. Njeni prvi članci o književnosti pojavljuju se u raznim časopisima od 1983. godine. Novinarstvom se počela baviti 1989. godine. Radila je u časopisu *Sokak*, novinama *Güneş* i *Yeni Yüzyıl*.¹

Radila je kao glavna urednica u izdavačkoj kući Yapı Kredi između 1999. i 2004. godine. Pisala je radiodrame za istanbulski radio. Njeno djelo pod naslovom *Bir Maniniz Yoksa Annemler Size Gelecek-70'li Yillarda Hayatımız* (2001.), osvojilo je međunarodnu nagradu "Balkanika" 2003. godine i prevedeno je na šest balkanskih jezika. Sa grupom scenarista napisala je scenarije za TV serije "Aliye" i "Binbir Gece" i dr. Autorica koja je neko vrijeme predavala turski na Univerzitetu Galatasaray; vodila je književne razgovore s Muratom Gulsojem i Jektom Kopanom. Nakon odlaska Jekte Kopana nastavila je književne razgovore pod nazivom "*Diyaloglar*" s Muratom Gulsojem.²

Ajfer Tunč je napisala djela u različitim žanrovima, uključujući priče, romane, scenarije, istraživačke radove i životopise. Ona je spisateljica koja se istovremeno hrani tradicijom, a prati i svakodnevicu. Kada se osvrnemo na pisce koji su oblikovali književni život spisateljice Ajfer Tunč, susrećemo se s vodećim ličnostima kako turske, tako i svjetske književnosti: Jašar Kemal (Yaşar Kemal), Orhan Kemal (Orhan Kemal), Fakir Bajkurt (Fakir Baykurt), Kemal Tahir (Kemal Tahir), Lejla Erbil (Leyla Erbil), Adalet Agaolu (Adalet Ağaoğlu), Furuzan (Füruzan), Sevgi Sojsal (Sevgi Soysal), Tomris Ujar (Tomris Uyar), Sevim Burak (Sevim Burak), Ferit Edgu (Ferit Edgü), Bilge Karasu (Bilge Karasu), Ahmet Hamdi Tanpınar (Ahmed Hamdi Tanpınar), Faulkner, Kafka, Dostojevski, Tolstoj, Čehov, Thomas Bernhard, Albert Camus, Ingeborg Bachmann. Ajfer Tunč vjeruje da svaki pisac ima

¹ [Ayfer Tunç \(yesevi.edu.tr\)](http://AyferTunc.yesevi.edu.tr) . Pristupljeno 04.03.2024.

² Ibid

svoju tkaninu, i navodi da su pisci koji kroje svoju tkaninu Lejla Erbil, Oguz Ataj, ali najviše Ahmet Hamdi Tanpinar.³

Kada joj je u jednom intervjuu iz 2014. godine postavljeno pitanje da predstavi sebe kao pisca Ajfer Tunč je dala sljedeći odgovor: *“Ovo je moja 25. godina spisateljstva. Moj najnoviji roman „Veltschmerz“ biće objavljen 14. januara 2014. Kada se osvrnem na svoju književnu avanturu, vidim da je ono što me oduvijek interesuje sam život. Ja sam očarana životom, jer me iznenađuje. Kada sam se pitala zašto pišem, ovo je bio odgovor koji sam dala sama sebi: ja sam zadovoljna sa ovim jednim životom koji mi je dat, ja pišem kako bih pripadala sebi i drugima istovremeno. Vezana sam za prošlost, ali ono što mi se čini da je danas to je juče, a teško nam je da shvatimo vrijednost današnjice bez razumijevanja onoga što smo doživjeli jučer. Zanimaju me nevjerovatne priče pojedinaca. S druge strane, mislim da je svako ljudsko biće neobično, u zavisnosti od toga kako gledate na njega. Ipak osjećam da svaka izvanredna priča posjeduje način na koji može biti ispričana, ponekad se vrata te priče otvaraju kada čujem samo jednu rečenicu.”*⁴

U nastavku ćemo navesti djela Ajfer Tunč:

1. *Saklı-Tajanstvena* (Priče) 1989
2. *Kapak Kızı-Djevojka s naslovne strane* (Roman) 1992
3. *Mağara Arkadaşları -Prijatelji iz pećine* (Priče) 1996
4. *İki yüzlü cinsellik-Dvolična seksualnost* (Istraživački rad) 1996/5
5. *Aziz Bey Hadisesi- Slučaj Aziz-bega* (Novela) 2000
6. *Bir Maniniz yoksa annemler size gelecek - Ako ste slobodni, moji roditelji će vas posetiti / Naš život sedamdesetih* (Ostalo) 2001
7. *Taş-Kağıt-Makas- Kamen-Papir-Makaze* (Priče) 2003/4
8. *Evvelotel Saklı- Drevni hotel-* Priče 2004
9. *“Ömür diyorlar buna”-To nazivaju životom* (Ostalo) 2007
10. *Bir Deliler Evinin Yalan Yanlış Anlatılan Kısa Tarihi-Pogrešno prepričana kratka historija jedne ludnice* (Roman) 2009
11. *Yeşil Peri Gecesi - Noć zelene vile* (Roman) 2010
12. *Suzan Defter-Suzanina bilježnica* (Roman) 2011
13. *Memleket Hikayeleri- Priče iz zavičaja* (Ostalo) 2012

³ Ibid

⁴ [Ajfer Tunč: Samo istinska demokratija štiti ljude od političke moći \(vijesti.me\)](https://vijesti.me) . Pristupljeno 01.09.2024.

14. *Dünya Ağrısı - Svjetski bol* (Roman) 2014
15. *Kırmızı Azap- Crvena patnja* (Priče) 2014
16. *Aziz Bey Hadisesi - Slučaj Aziz-bega* (Roman) 2014
17. *Âşıklar Delidir ya da Yazı Tura- Ljubavnici su ludi ili Pismo-glava* (Roman) 2018
18. *Osman–Osman* (Roman) 2020
19. *Kuru Kız-Mršava djevojka* (Roman) 2023

2.2. Književni razvoj Ajfer Tunč

Ajfer Tunč je spisateljica koja je dokazala svoj književni identitet u turskoj pripovijetci djelima koje stvara od 1989. godine. Tunč se svojim dojmljivim stilom i uspješnom narativnom fikcijom bavila osnovnim problemima ljudi tog doba, kao što su odsustvo ljubavi, potraga za vlastitim identitetom, porodični problemi, starost, usamljenost, smrt, prolaznost, samoubistvo i ljubav. Autorica, koja je svoju književnu karijeru započela pričama, u jednom je intervjuu kazala da joj je u pisanju priča najdraži posljednji trenutak pisanja.⁵

U pričama i romanima Ajfer Tunč nailazimo na priču o običnoj osobi koja se ne ističe mnogo, pored koje svakodnevno prolazimo, ali ne obraćamo pažnju na nju. To je svjestan izbor autorice. Jer je i kao čitatelj sklona sporednim likovima u književnosti. U mnogim djelima Tunč, ne susrećemo se samo sa jednim protagonistom. Autorici pažnju privlače nesretni, pesimistični i junaci i gubitnici jer ona nikada ne vjeruje u nadu. Ona smatra da nada ima varljivu stranu. Budući da sebe definira kao realističnu spisateljicu, u svoja djela ne unosi nerealne nade.⁶

Ajfer Tunč ističe da joj je cilj stvarati kvalitetnu književnost, stoga piše imajući na umu tekst, a ne čitaoca. Na taj način ona u svoje pisanje uključuje sve koje poznaje nakratko ili duže vrijeme i sve koje poznaje izbliza ili izdaleka. Ajfer Tunč u svoja djela ne uključuje likove identične sa onim ljudima koje susreće u stvarnom životu. U svojoj spisateljskoj mašti ona stvara hibridne likove koji predstavljaju mješavinu osoba iz stvarnog života. Osim toga,

⁵ [Ayfer Tunç \(yesevi.edu.tr\)](http://yesevi.edu.tr) . Pristupljeno 04.03.2024.

⁶ Ibid

autorica živi životnu priču svakog junaka o kojem pripovijeda a to za nju predstavlja omiljeni dio pisanja jer, kako navodi, na taj način ima priliku da živi mnogo života.⁷

Za Ajfer Tunç isprva je bilo teško odlučiti se da spisateljsku karijeru, koju je započela pripovijetkom, nastavi romanom. Jer, kako sama navodi, osjećala se krivom kada je napisala svoj prvi roman, *Djevojka s naslovnice (Kapak Kızı)*. Prijelaz s pripovijetke na roman isprva smatra pretjeranim. *Djevojku s naslovnice* napisala je jer je bila fascinirana žanrom romana i jer joj pisanje pripovijetki nije išlo kako je željela.⁸

Ritual pisanja Ajfer Tunç također je jedinstven. Tunç kaže da je čitala poeziju prije nego što je počela pisati. *“Moja inspiracija je poezija. Poeziju uspoređujem sa sapunom. Čisti me od svakodnevnog života i nosi me u čarobni svijet pisma”*. Tako postaje razvidan razlog zbog kojeg je poezija prisutna u njenim djelima. Ona je spisateljica koji piše noću. To se može smatrati jednim od razloga pesimistične i beznadne atmosfere u njenim djelima.⁹

Struktura kojom dominiraju muškarci privlači pozornost u djelima Ajfer Tunç. Ali to ne znači patrijarhat. Pripovjedači su često muški junaci. Osim toga, svjesna je i sama autorica da je najupečatljiviji momenat umiranje njenih junaka, a često i izgaranje. Kao da autorica to koristi kao motiv. Razlog ubijanja vlastitih junaka je želja da okonča licemjerje stvarnog života. Uočava se da u djelima Ajfer Tunç prevladava osjećaj usamljenosti. Junaci se pokušavaju nositi sa samoćom i osjećaju se usamljeno čak i u gužvi. Iako je u njenim djelima obično veliki broj likova, autoricin je uspjeh u tome da junaci osjete svoju usamljenost. Suočavanje s prošlošću i osjećaj usamljenosti temeljna su pitanja njenih djela.¹⁰

Neki njeni romani su nastavci njenih priča.¹¹ Osim toga, i u njenim pričama i u romanima prisutan je veliki broj isprepletenih priča. Junak jedne priče može biti protagonist sljedećeg romana. Jedan od spisateljskih manira autorice jeste da objavi roman koji govori o tome kako je junak njenog prethodnog romana došao u to stanje, odnosno daje pregled događaja. Taj intertekstualni postupak između njenih djela govori u prilog tome da autorica ne može lako odustati od svojih junaka, te da joj ne ponestaje onoga što bi mogla reći čak ni

⁷ Ibid

⁸ Ibid

⁹ Ibid

¹⁰ Ibid

¹¹ Sarıtaş, S. & Aktay, E., *Ayfer Tunç Romanlarında Toplumsal Cinsiyeti*, / Gaziantep University Journal of Social Sciences 2020 19(3), str. 755

onda kad je knjiga gotova. Druga značajka u vezi s njenim romanima i pripovijetkama je jezik kojim se služi. Autorica katkad koristi slobodan jezik koji ne poštuje nikakva pravila. Taj stilski odabir je svjestan izbor. Autorica, koja je stvorila mnoge junake, još jednom dokazuje svoj uspjeh kao spisateljice u kreiranju primjerenog jezika i stila za njih.¹² U svojim djelima dotakla se gotovo svake teme, ali isto tako, isprobavala je i različite forme i tehnike pisanja.¹³

Zahvaljujući metodi retrospekcije koju autorica mahom koristi, likovi njenih romana neprestano odlaze u prošlost i prenose tragove iste u sadašnjost. Autorica, koja često uključuje teme smrti i samoubistva, koristi ih kao metaforičke elemente u analizama unutarnjih svjetova likova. Tunç, koja se bavi temom ljubavi, ali i temama smrti i samoubistva, izvlači ljubav iz njenog uobičajenog značenja i tretira je kao goruću i bolnu pojavu koja stvara viktimizaciju žena i nije senzualna. Takvo stanje najjasnije otkriva u svom romanu *Suzan Defter*.¹⁴

Institucija porodice zauzima značajno mjesto u autoričinom stvaralaštvu. Traume i usamljenost, psihički lomovi koje su likovi doživjeli u porodici još u djetinjstvu, pretvaraju se u destruktivnu silu koja će se odraziti na svakog člana porodice. Većina ovih likova su ljudi koji su istinsku ranu zadobili u porodici i bol te rane ih prati kroz cijeli život. Pored individualnih trauma, autorica se također bavi kulturnim, političkim i društvenim pitanjima posredstvom protagonista i antagonista romana. Smatra da su društveni problemi glavni faktori koji uzrokuju tragediju pojedinca.¹⁵

Autorica se često dotiče koncepta „prostora“. Posebno njen roman, *Suzan Defter*, stavlja veći naglasak na koncept "doma" u odnosu na ostale romane. Također, u svom romanu *Âşıklar Delidir ya da Yazı Tura* fokusira se i propituje pojam doma.¹⁶

Ajfer Tunç u svojim romanima koristi različite narativne tehnike i stilove. U svojim počecima koristila je poetski stil. Vremenom je poezija potisnuta u drugi plan, a mjesto je

¹² [Ayfer Tunç \(yesevi.edu.tr\)](http://yesevi.edu.tr) . Pristupljeno 04.03.2024

¹³ Sarıtaş, S. & Aktay, E., *Ayfer Tunç Romanlarında Toplumsal Cinsiyeti / Gaziantep University Journal of Social Sciences* 2020 19(3), str. 755

¹⁴ Ibid, str. 755

¹⁵ Ibid, str. 755

¹⁶ Ibid, str. 756

ustupljeno jasnim i jezgrovitim rečenicama. Kada se prva verzija romana *Devojka s naslovnice* upoređi sa dorađenom verzijom, jasno se vide razlike koje je unijela autorica.¹⁷

Autorica u svojim djelima koristi i tehnike citatnosti i intertekstualnosti. Razvija novi diskurs umećući u svoj tekst dijelove drugih tekstova. Uključuje citate u svoja djela: *Aziz Bey Hadisesi*, *Yeşil Peri Gecesi*, *Suzan Defter* i *Âşıklar Delidir ya da Yazı Tura*. Metoda intertekstualnosti je korištena u romanima *Kapak Kızı* i *Yeşil Peri Gecesi*; *Saklı ile Evvelotel*.¹⁸

Iako je autorica obrađivala različite teme, njeni romani nose i zajedničke karakteristike. Jedna od karakteristika je da autorica obrađuje društvene probleme u pozadini priče o pojedincu. Kritizira društvo kroz pojedinačne priče u kojima se posvećuje pažnja društvenim i historijskim događajima, zavisno od vremena radnje romana. Autorica dodjeljuje različite funkcije likovima romana, te omogućava sukob pojedinca sa društvom i samim sobom.¹⁹

2.3. Feministički pristup djelima Ajfer Tunç

Ajfer Tunç, jedno od vodećih imena savremene turske književnosti, spisateljica je koja u svojim romanima i pričama uglavnom preferira muškog pripovjedača, te tako ovom metodom u središte stavlja ženu. Iz perspektive ranjenog muškog pripovjedača osvjetljava se stanje žene koja je na rubu izdržljivosti. Tunç nema feminističku perspektivu prema muškom rodu.²⁰

Problemi koje kritički predstavlja u muško-ženskom odnosu su; dominantna muška percepcija u društvu, muška dominacija, fizičko i psihičko zlostavljanje žena od strane muškaraca. Tunç kritikuje oštrim tonom sve što sprječava slobodu i egzistenciju žene kao pojedinca. U tom kontekstu, "žena" je jedno od temeljnih pitanja u njenoj književnosti.

¹⁷ Ibid, str. 756

¹⁸ Ibid, str. 756

¹⁹ Ibid, str. 756

²⁰ Şeyma Bakkaloğlu, *Ayfer Tunç'un roman ve hikayelerinde sosyal eleştiri*, Završni rad, Istanbul, Istanbul Üniversitesi, 2018 str. 114

Frustraciju žena koje su ili nisu između društva i muškaraca čitamo iz perspektive muških pripovjedača.²¹

U djelima Ajfer Tunč prisutni su ženski likovi gotovo svih uzrasta. Žene u romanima Ajfer Tunč su mahom likovi koji ispunjavaju odgovornosti, uloge i očekivanja u tradicionalnom društvu. U isto vrijeme, takvi likovi su prikazani kao krhki, samopožrtvovani, odani, emotivni i viktimizirani.²²

Naime, ona se u svojim radovima fokusira na djevojke koje mušku dominaciju prihvaćaju i prenose je kao nasljeđe. Osim tema individualnih problema kao što su ljubav, seksualnost, prevara, usamljenost, smrt, samoubistvo, psihički poremećaji, nasilje, ljubomora itd. nastoji se promišljati utjecaj tradicije, djevičanstva, časti, kulturnih razlika i elemenata prostora na ženu te ih prenijeti čitaocu.²³

Kada se u romanima Ajfer Tunč analizira tema ljubavi, vidi se da je žena potčinjena i poslušna, te da plaća visoku cijenu za muškarca u kojeg je zaljubljena. Uprkos tome, žene su te koje ne dobivaju ljubav i poštovanje, povlače se u samoću, pa čak i počine samoubistvo. S druge strane, u autoričnim djelima pojavljuju se i žene koje se zbog svoje ljubavi protive i društvenim i porodičnim normama. To su nesretne žene koje ne dobivaju ljubav i poštovanje od svojih obitelji, a te nedostatke traže u muškarcima koje vole.²⁴ Takve primjere nalazimo upravo u romanu *Djevojka sa naslovnice*.

Ajfer Tunč se u svojim romanima bavi rodnom ulogama u patrijarhalnoj kulturi kroz širok dijapazon ženskih likova. Rodne uloge su obrađivane kroz vrlo različite tipove žena iz svih segmenata društva, katkad iz neobrazovane srednje i niže klase, katkad iz obrazovanih i bogatih slojeva, ponekad iz ruralnih područja, a ponekad iz urbanih sredina. No, bez obzira na tip žene, najvažniji naglasak i kritika u njezinim romanima odnosi se na nametnutu rodnu

²¹ Ibid, str. 115

²²https://www.academia.edu/106906075/AYFER_TUN%C3%87UN_SANAT_VE_EDEB%C4%B0YAT_ANLAYI%C5%9EI_BA%C4%9ELAMINDA_YE%C5%9E%C4%B0L_PER%C4%B0_GECES%C4%B0_ROMANINDA_KADIN_KAVRAMI_%C3%9CZER%C4%B0NE_%C4%B0NCELEME str. 20 (Pristupljeno 07.05.2024.)

²³ Ibid, str. 21

²⁴ Ibid, str. 21- 22

ulogu prema kojoj je mjesto žene uvijek u kući. Te žene rade kućanske poslove, drže porodicu na okupu i moraju biti dobre majke i odane supruge.²⁵

U romanima Ajfer Tunč žene su u stalnom procesu promjene, one su mahom odane supruge unutar okvira rodnih stereotipa, nastavljaju život u skladu s konceptom odanosti kao „žene svoga muža“, udaju se zbog tradicije, kulture, društva i što je najvažnije, zato što njihova obitelj to želi. Ipak, ponekad u takvom okruženju one postaju likovi koji traže slobodu, barem djelimično, koji osvještavaju vlastiti seksualni identitet i želji u toj potrazi, ili koji se susreću s razočarenjem na putu do slobode, koji djeluju s osjećajem majčinstva, koji su ponekad zarobljeni između onoga što osjećaju, i onoga što razum zahtijeva.²⁶

Ajfer Tunč je imala za cilj obratiti se ženama u svakom smislu. Položaj žena valoriziran je kroz gotovo sve teme. Druga tema kojom se bavi u svojim radovima je seksualnost. U svojim romanima *Djevojka s naslovnice* i *Noć zelene vile* referira se na seksualnost kroz komodifikaciju ženskog tijela.²⁷

2.4. O romanu *Kapak Kızı*

Djevojka s naslovnice je prvi roman autorice Ajfer Tunč (objavljen 1992). Predstavlja prvi dio trilogije. Autorica je roman kasnije korigovala i ponovo izdala 2005. Tom prilikom primjenjuje svoje iskustvo koje je stekla radom u izdavačkoj kući. Tunč je taj proces opisala sljedećim riječima: „*zemin aynı zemin, inşa aynı inşa*“ (*podloga je ista, konstrukcija je ista*).²⁸ Druga knjiga trilogije je *Yeşil Peri Gecesi (Noć zelene vile)*. Glavna junakinja Šebnem, koja u prvom romanu tumači lik “djevojke sa naslovnice”, u drugoj knjizi je glavni pripovjedač. Posljednja knjiga trilogije *Osman*, objavljena je 2020. godine.

²⁵ Ebru Aktay, *Ayfer Tunç Romanlarında Toplumsal Cinsiyeti*, Balıkesir, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019., str. 54

²⁶ Ibid str. 55

²⁷ Ibid, str.73

²⁸ (Ayfer Tunç, *Kapak Kızı*, Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2005, str. Dostupno na linku:

https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1 (Pristupljeno 04.11.2023.)

Autorica zapravo u *Djevojci s naslovnice* iznosi panoramu Turske koja je na putu da postane potrošačko društvo ranih 90-tih. U sva tri romana kroz živote običnih ljudi govori se o tranziciji države nakon vojnog udara 1980., iz zatvorene ekonomije u potrošačko društvo, o tome da je Turska postala tržištem globalne ekonomije kao rezultat političkih preferencija, te da je srušen sistem moralnih vrijednosti kao rezultat nove percepcije ekonomije i života.²⁹ Pozadina priče koju Tunç priča u romanu *Kapak Kızı*, a i u *Yeşil Peri Gecesi* je Turska 1970-ih i 80-ih.³⁰

Radnja romana odvija se u vozu. Na dugom putovanju u monotonij zimskoj atmosferi pogodnoj za razmišljanje i suočavanje sa samim sobom, upoznajemo se sa tri glavna lika koji na prvi pogled nemaju ništa zajedničko. Slika jedne djevojke u erotskom časopisu predstavlja zajedničku tačku i jedinu poveznicu između likova te je glavni okidač koji nam razotkriva živote, tajne, probleme navedenih likova. Zahvaljujući narativnoj metodi unutrašnjeg monologa i retrospekcije dolazimo do detaljnijih informacija o životu likova, sredini u kojoj su odrastali gdje autorica kritikuje i ono što je dovelo likove do takvog stanja, odnosno cjelokupno društvo.

Na putovanju se upoznajemo sa Ersinom, rođakom Šebnem, djevojke sa naslovne strane časopisa. Ersin je iz ugledne porodice, odgajan tako da mu ništa nije nedostajalo, živi vrlo uređen život. On i lično poznaje Šebnem, jer je ona kćer njegovog amidže, a veže ih zajednička prošlost i lijepe uspomene koje postaju diskutabilne kao i cijeli Ersinov život kada ugleda slike obnažene Šebnem. U njemu se pokreće lavina emocija, redaju se pitanja bez odgovora. Na putovanju nam se malo po malo podastire njegova ličnost, te polako dolazimo do zaključka da je vrlo nesiguran i iskompleksiran.

Zaposlenik u vozu Bunjamin, Šebnem poznaje samo sa slika. Za razliku od druga dva lika koji vode dijalog, međusobno se ispovijedaju, o Bunjaminu i njegovom životu saznajemo samo iz njegovih unutrašnjih monologa. Ispunjen sumnjom da ga supruga vara i da dijete koje nosi nije njegovo, Bunjamin se nalazi u dilemi između šutnje i gaženja vlastitog ponosa i onoga što ga čeka ako se istina sazna, a to je ismijavanje i podruga drugih ljudi što on percipira kao udar na vlastitu muškost. U borbi sa samim sobom, jedina Bunjaminova utjeha i bijeg od bolne realnosti mu je posmatranje obnažene Šebnem.

²⁹ [Ayfer Tunç'tan Bir Üçleme: Kapak Kızı, Yeşil Peri Gecesi, Osman/ Birsen Karaloğlu | Panzehir Dergi](#)
Pristupljeno 10.03.2024.

³⁰ [Ayfer Tunç: Çağdaş Türk Edebiyatının Acilezzeti - Bookinton](#) . Pristupljeno 12.03. 2024.

Selda je treći lik, također Šebnemina rodica, koja je potpuna suprotnost od Šebnem. Selda je djevojka iz stabilne porodice, sa uređenom sobom, koja ima želju da se upiše na fakultet itd. Cijeli njen život biva uzdrman iz korijena kad upozna Šebnem. Sve to će je kasnije pratiti tokom cijelog života. Buntovna i prkosna Šebnem koja je od djetinjstva zračila neobjašnjivom smjelošću, uzljuljala je zidove komfora i zaštite koje je Selda gradila oko sebe.

Posredstvom ova tri lika kojima je Šebnem bolna i zajednička tačka, dolazimo do nekih saznanja o samoj Šebnem. Prilikom iščitavanja romana, lik Šebnem mi je na momente bio nejasan i diskutabilan. Nemamo konkretnih informacija o njoj, o Šebnem znamo samo ono što likovi ispričaju prilikom vlastitih ispovijesti. Međutim sada mi se čini da i nije bilo potrebno da nas se informiše detaljnije o njoj jer je autorica predstavila Šebnem kao simbol feminističke borbe, vrhunca ženske slobode, hrabrosti i seksualnosti koju jedna osoba svjesno sebi dopusti. Ona kao simbol je bila dovoljna da nas upozna sa reakcijama, mišljenjem i stavovima različitih pripadnika društva u vezi sa navedenom temom.

Kroz sjećanja ova tri lika vraćamo se u prošlost i različite životne priče uklapamo u višesatno putovanje vozom. U romanu koji se sastoji od 15 poglavlja iznose se detalji o tri različita lika, različitim načinima života, odnosima sa okolinom i životima tri različite ličnosti. U vozu koji jednog snježnog zimskog dana putuje iz Ankare za Istanbul, retrospektivno su ispričani događaji koje su doživjeli konobar Bunjamin, bankar Ersin i radijska voditeljica Selda. Bunjamin, Ersin i Selda, koji se ne poznaju i čiji su životi potpuno različiti, nakon što vide obnažene fotografije Šebnem, djevojke s naslovnice, u muškom časopisu Phoneix, počinju preispitivati vlastite živote. U romanu *Djevojka s naslovnice* tri lika čiji se životi međusobno razlikuju, spajaju Šebnemine fotografije.³¹

U romanima *Djevojka s naslovnice* i *Noć zelene vile* prisutna je tema ženske seksualnosti. U oba romana tema seksualnosti dobiva značenje kroz tijelo žene po imenu Šebnem. Romani daju važne poruke o percepciji seksualnosti u patrijarhalnom društvenom poretku.³²

Protagonistica Šebnem ima za cilj osvetiti se društvu i svojoj okolini pretvarajući svoje tijelo u seksualno oruđe i razotkriti licemjernu, trulu moralnu strukturu društva.

³¹ Sarıtaş, S. & Aktay, E. *Ayfer Tunç Romanlarında Toplumsal Cinsiyeti*, / Gaziantep University Journal of Social Sciences 2020 19(3), str. 756-757

³² Ibid, str. 763

Seksualnošću, koja je postala oruđem osvete, pobune i moralnog propitivanja, ne samo da se osvećuje, već i iz korijena prodrma unutrašnje biće i živote drugih ljudi.³³

3. FEMINISTIČKA KNJIŽEVNA KRITIKA

Nastanak feminizma

Feminizam nema samo jednu definiciju, ali u najkraćem se može reći da predstavlja vid i način borbe protiv neravnopravnog i podređenog položaja ženskog roda. Tema rodne neravnopravnosti se aktualizira tek u 19. stoljeću. Prve naznake feminističkog otpora patrijarhatu i pasivnoj ulozi koja je ženi bespravno dodijeljena (ovu temu će kasnije detaljno obraditi Simone de Beauvoir u knjizi *Drugi spol* kojim će otpočeti novi val feminizma) javljaju se u periodu Francuske revolucije kada potlačeni slojevi stanovništva, izrazito nezadovoljni, dižu glas i izvojevaju radikalne promjene u državi i svakom aspektu društva. Tada žene stupaju na pozornicu i počinju borbu za svoja prava. Temelje feminističkog diskursa učvršćuje Mary Wollstonecraft svojom knjigom *Obrana prava žena* (*A Vindication of the Rights of Women, 1792.*)

Postoje tri vala feminizma, a prvi se javlja u 19. stoljeću kada se žene u Velikoj Britaniji uspijevaju izboriti za pravo glasa gdje presudnu ulogu u izjednačavanju žene sa muškarcem igra Prvi svjetski rat.

Činjenica je, međutim, da položaj žena na Zapadu nisu izmijenile masovne demonstracije sufražetkinja s početka XX stoljeća, ni njihova odlučnost da svoju sudbinu uzmu u svoje ruke. Do radikalnih promjena došlo je na drugi način, i to tokom Prvog svjetskog rata, kada su milioni muškaraca odlazili da ginu po frontovima Evrope i kad su žene, ostavši kod kuće, preuzimale ne samo materijalnu brigu za porodicu već i muška radna mjesta u tvornicama i uredima. Na taj način, jedna kataklizma u muškoj historiji omogućila je emancipaciju žene.³⁴

Međutim, svakodnevnicama društva koje je sporije apsorbavalo postignute promjene i dalje je za ženski rod predstavljala izazov i borbu. Pod utjecajem djela *Room of one's own*

³³ Ibid, 763-764

³⁴ Lešić Zdenko, *NOVA ČITANJA*, POSTRUKTURALISTIČKA ČITANKA, Sarajevo: Buybook,2002, str. 111

(*Vlastita soba*) autorice Virginie Wolf i *The second sex (Drugi spol)* autorice Simone de Beauvoir razvija se Drugi val feminizma početkom šezdesetih godina 20. stoljeća. Neizostavan je utjecaj i doprinos Virginije Wolf koja se pozabavila “ženskom rečenicom”, koja će kasnije prerasti u pojam ženskog pisma.³⁵ Drugo klasično djelo feminističke teorije je *Drugi spol (The second sex)*. Naslov nam upravo govori o glavnoj temi koju je autorica obradila u knjizi, a to je da je žena u odnosu na muškarca Drugo, nevažno, pasivno, uvijek u njegovoj sjeni. U knjizi je obradila položaj žene koji joj društvo nameće i diriguje, te temu roda i spola.

Njena čuvena rečenica je „ženom se ne rađa, ženom se postaje“. Kako prenosi Damirka Mihaljević ta se misao suprotstavila ukorijenjenom binarnom modelu žensko/muško iz kojeg su se reproducirale i odgovarajuće matrice mišljenja. Beauvoir kritikuje takve uvjete u kojem se muškarac i žena razvijaju na način da žena dobiva attribute poput pasivnosti, ovisnosti o muškarcu i inferiornosti. S takvim svojstvima, smatra Beauvoir, ona nije rođena, već ih protiv svoje volje stječe u muškome svijetu. Društvo na taj način nameće djevojčicama poslušnost i pasivnost kao poželjne vrijednosti kako bi ih se zaustavilo u razvoju vlastitih ličnosti.³⁶

Potrebno je spomenuti i kontroverzno djelo *Sexual Politics* autorice Kate Millet koje također ima svoj udio u razvoju feminizma. Kate Millet je nazivajući patrijarhat političkom institucijom otpočela val radikalnog feminizma. Usvajanjem ideje autorice De Beauvoir o društvenoj konstrukciji ženstvenosti, Millett je postavila ključnu razliku između spola kao biološke kategorije i roda kao društvene konstrukcije uvjetovane kulturom, tradicijom i društvenim odnosima. Ta dva pojma postala su žarišna.³⁷

Najistaknutije nositeljice Drugog vala, Glorie Steinem i Betty Friedan, izazivale su orođene koncepte ženskosti i socijalizacije koji su žene držali u kuhinji. One će isto tako popularizirati termin „feministica“. Pokret se aktualizirao 1963. godine kada je Friedan objavila svoje djelo *The Feminine Mystique*, u kojem je razotkrila kako je „problem bez imena“, od kojeg su patile brojne američke kućanice, rezultat njihova ograničena pristupa uspjehu i individualnosti u američkoj kulturi. Kasnije je iste godine Steinem objavila dva revolucionarna eseja o svojem tajnom djelovanju kao Playboyjeva zečica, pokazavši na koji

³⁵ Ibid, str.114

³⁶ Damirka Mihaljević, »Feminizam – što je ostvario?«, Mostariensia 20 (1-2/2016), str. 158

³⁷ Ibid, str. 149

način seksizam utječe na muškarce u njihovom razumijevanju i vrednovanju žena, dok je Komisija o statusu žena, koju je osnovao J. F. Kennedy, pod predsjedništvom potajne queer osobe Eleanor Roosevelt objavila prvi izvještaj o ženskoj neravnopravnosti. Nakon što je 1964. godine prvi puta počela govoriti o pokretu, Friedan je 1966. godine vidjela i njegovu aktualizaciju osnivanjem udruženja National Organization for Women.³⁸

U dva desetljeća svoga trajanja, drugi val je doživio niz pobjeda, koje su uključivale zakone o jednakim plaćama i obrazovanju, građanskim pravima, dostupnosti kontracepcije i prava na pobačaj, mnogi od kojih su do danas ostali vrhunci onoga što se postiglo na području reproduktivnih prava, diskriminacije na radnom mjestu i seksualnog zlostavljanja.³⁹

Treći val feminizma nastaje osamdesetih godina dvadesetog stoljeća kao višenamjenski odgovor na neostvarene ciljeve drugog vala, i po nekima još uvijek traje.

S fokusom na intersekcionalnost, posebno što se tiče *queer* žena i žena druge boje kože, treći val prkosi esencijalizmu, želi razoriti sve binarnosti, ali i ide još i dalje od drugog vala u težnji za ukidanjem ne samo javnog seksizma, nego i stereotipa te reprezentacije žena koji su štetni za njih i njihove mogućnosti da budu potpune osobe. Treći val je izrazito multidisciplinarni, s elementima iz pojava kao što su girl power, riot grrrl, postmodernizam, transnacionalizam, postkolonijalizam, cyberfeminizam, ekofeminizam, trans, queer, rasna politika i filozofija, te je prvi od četiri vala koji je kao svoj princip prihvatio seksualnu pozitivnost.⁴⁰

„Raznovrsnost, kakvu je zagovarao treći talas feminizma, potkrepljuje činjenicu da ne postoji samo jedan feminizam, i da feminizam ne pripada samo Zapadu, nego da postoje mnogi feminizmi koji zavise od mjesta, kulture i jezika u kome djeluju. Dakle, feminizam pripada svim društvima gdje se žene bore za jednakost spolova, za pravo glasa, protiv diskriminacije i potlačenosti, bez obzira na religijsku pripadnost, bilo da se javlja u Americi, Japanu, Egiptu, Turskoj ili bilo kojoj drugoj zemlji u kojoj se žene nastoje izboriti za svoja prava.“⁴¹

³⁸ [Vodič kroz pravce i valove u feminizmu za početnice/ke – VoxFeminae](#) . Pristupljeno 04.03.2024.

³⁹ Ibid

⁴⁰ Ibid

⁴¹ https://www.academia.edu/12996143/Slika_%C5%BEene_u_zbirci_pripovjedaka_Erendiz_Atas%C3%BC_P_ostoje_i_%C5%BEene (Pristupljeno 19.03.2024.) str. 210

Feminizam je složen fenomen. Proteže se u mnoga polja znanosti i života te zbog toga postoji kroz različite pravce koji otvaraju mogućnost različitih određenja i pristupa. Najvažniji od tih pravaca su: socijalistički feminizam, radikalni feminizam, lezbijski feminizam, feminizam crvenih čarapa, anarho – feminizam, liberalni feminizam, crni feminizam, eko feminizam, cyberfeminizam, psihoanalitički feminizam, uradi sam feminizam, konzervativni feminizam, dianic feminizam te kulturalni feminizam.⁴²

3.1. Žensko pismo

Kao što smo ranije već spomenuli Virginia Wolf zaslužna je za nastajanje pojma *ženske rečenice* jer je problematizirala pitanje položaja žene u književnosti. Naglašavala je da je književnost produkt ne samo autonomne duhovne djelatnosti individualnog genija već i historijskih i materijalnih uslova društvenog života i da žena treba pisati sa pozicija podsvijesti. Prema njenom mišljenju žene pisci se suočavaju sa posebnim problemom jer je tradicionalna upotreba jezika u književnosti spolno markirana. Na ovaj način nastala je ženska rečenica.⁴³

Koncept „ženskog pisma“ u saglasnosti je s konceptom različitosti – difference i jedan je od ključeva kojima se traži mogućnost napuštanja dominantnog logocentričnog reda u mišljenju i pisanju i osvajanja prostora za slobodnu igru misli i jezika, za „igru označitelja“. Cixous tu nalazi mogućnost da žena u pisanju izrazi svoju žensku bit, ne prilagođavajući se „muškom redu stvari“ u jeziku i mišljenju – falocentrizmu. Ona smatra da je izvor „ženskog pisma“ u ženskom tijelu: „Piši sebe. Tvoje se tijelo mora čuti.“ Taj odgovor odbacuje razdvajanje duha i tijela i afirmira način pisanja usko povezan s tjelesnim u ženi.⁴⁴

⁴² Marijana Kaurin, *Feminističke teorije i rock and roll*, Diplomski rad, Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 2018, str. 15

⁴³ Zdenko Lešić, *Nova čitanja*, Poststrukturalistička čitanka, Sarajevo:Buybook, 2002, str. 113

⁴⁴ Isabella Lizzul, „Žensko pismo“ u *hrvatskoj poslijeratnoj lirici*, Završni rad, Rijeka, Sveučilište u Rijeci, 2016. str. 11

Stilska obilježja „ženskog pisma“ su postupci fragmentarizacije, ironizacije, citatnosti i miješanja fikcije i faksije. Teoretičarka H. Cixous navodi kako „žensko pismo“ uvijek treba biti barem malo subverzivno, antiinstitucionalno i narušavati određena društvena pravila.⁴⁵

Odlike ženskog pisma, koje Marguerite Duras naziva i „pismom žudnje“, su mnogostruke, a izdvajaju se sljedeće: subjektivnost, ispovjedni ton, svijest o spolnoj specifičnosti, polifono „jastvo“ pripovjedača, labava fabularnost, žanrovsko pretapanje, autoreferencijalnost, asocijativnost, fragmentarnost, ispreplitanje fikcije i faksije, lirizam, semantizacija označitelja, otklon od velikih tema, afirmacija privatnosti i osobnog sjećanja, analiza odnosa muškarac – žena i tematiziranje/problematiziranje položaja žena.⁴⁶

I gore spomenuta Simone de Beauvoir je problematizirala književnost kao mjesto “gdje se reproduciraju i odražavaju ustaljene ideje o životu i da se zato slika žene u književnosti koju su pisali muškarci zasniva na muškom mitu o ženi”.⁴⁷ Prema Kate Millet jezik, porodica i obrazovanje predstavljaju one sfere u kojima se ne samo uspostavljaju spolne razlike već i obnavlja neravnopravnost koja je na njima zasnovana.⁴⁸

Kao što možemo primijetiti, književnost je oduvijek privlačila pažnju feministkinja koje su uviđale veliki značaj slika koje književna djela stvaraju o ženi, s pravom ih smatrajući uticajnim proizvođačima predrasuda koje muškarci imaju o ženama ali i žene o sebi. To je dovelo do procvata feminističke književne teorije i kritike. Tokom sedamdesetih godina feministička književna kritika posvetila se detaljnom analiziranju androteksta (muški tekst), a kasnije je fokus stavljen na ginotekst (ženski tekst).⁴⁹

3.2. Feminizam u Turskoj

Pojava žena u kulturnom i društvenom životu Turske počinje nakon Tanzimata (1839.). U ovom poglavlju ćemo prikazati i kako su se to tanzimatske reforme i uvođenje modela života po uzoru na Zapad, odnosno vesternizacija kompletnog društva, odrazile na žene i njihov položaj u Turskoj, te kako su se razvijala tri vala feminizma u turskom društvu.

⁴⁵ Ibid, str. 12

⁴⁶ Ibid, str. 12

⁴⁷ Zdenko Lešić, Nova čitanja, Postrukturalistička čitanka, Sarajevo:Buybook, 2022, str. 115

⁴⁸ Ibid, str. 117

⁴⁹ Ibid, str.123

U Turskoj su prepoznata tri vala feminizma. Prvi se dogodio u Osmanskom carstvu u vrijeme Mladoturskog pokreta između 19. i 20. stoljeća. Drugi je bio u Republici Turskoj za vrijeme kemalizma, kada su žene dobile pravo glasa 1934. godine. Treći, najozbiljniji, val feminizma započeo je 80-ih godina 20. stoljeća i traje i dan danas.⁵⁰ Premda prema mišljenju nekih autora Drugi val počinje 80-ih godina, a tragovi Trećeg vala se promatraju i sagledavaju od 2000-ih do danas.⁵¹

„Poveljom od Gülhane započinje razdoblje Tanzimat-ı hayriyye (tur. Blagoslovljeni preustroj), kada se proklamira jednakost svih građana pred zakonom, postupno se uvodi zapadnjački sistem obrazovanja, koji uskoro opskrbljuje državu kadrom za vojnu, upravljačku, ali djelimično i vjersku birokraciju, a nerijetko država šalje pojedince ili veće grupe studenata na sveučilišta na Zapad (poznavanje zapadnjačkih jezika oko 1820. postaje uvjetom za birokratsku karijeru)“⁵²

Cilj modernizacijskih napora u Osmanskom carstvu, koji su Tanzimatskim reformama došli do prijelomne tačke, bio je spasiti Carstvo iz teške situacije.⁵³ Iz tog razloga, napori modernizacije, počevši od Tanzimata, odnosili su se na stvaranje nove civilizacije i budućnosti. Sa Republikom su modernizacijska kretanja dobila drugačiju dimenziju, a nastojanje da se dosegnu "savremene civilizacije" u ovom razdoblju dolazi do izražaja. Budući da je savremena civilizacija percipirana kao zapadna civilizacija, možemo reći da su se modernizacijski napori tokom republikanskog razdoblja pretvorili u "projekt vesternizacije".⁵⁴

Promjene u položaju žena u društvenom životu javljaju se u ovom periodu. U razdoblju nakon Tanzimata osmanske žene postaju "vidljive" u društvenom životu i počinju ulaziti u obrazovne ustanove i poslovni život. U tom je razdoblju pojavljivanje žena u javnom životu bilo vrlo važno. Zato što su žene bile dio projekta promjene i transformacije

⁵⁰ Amila Sirbegovic, *Fenomen krize identiteta u romanu Handan Halide Edip Adivar*, Završni magistarski rad, Sarajevo, Univerzitet u Sarajevu, 2021, str. 8

⁵¹ <https://akademikarastirma.org/1990larda-turkiyede-kadin-hareketi/> (Pristupljeno 27.03.2024.)

⁵² Amila Sirbegovic, *Fenomen krize identiteta u romanu Handan Halide Edip Adivar*, Završni magistarski rad, Sarajevo, Univerzitet u Sarajevu, 2021, str. 2

⁵³ Osmansko Carstvo je u 18. stoljeću vidno zaostajalo u razvoju znanosti, obrazovanja itd. Tada se javlja pokret vesternizacije, odnosno ugledanje na Zapad u svim segmentima društva.

⁵⁴ https://www.academia.edu/40618001/T%C3%9CRK_MODERNLE%C5%99EMES%C4%B0NDE_KADIN
Pristupljeno 19.03.2024.

osmanskog društva. Drugim riječima, žene, koje su viđene kao segment koji će služiti modernizaciji osmanskog društva, svojim su sudjelovanjem u društvenom životu bile pokazatelj modernizacije društva.⁵⁵

Usljed modernizacijskog vala Osmansko carstvo je počelo pridavati veliku važnost obrazovanju žena koje bi trebale postati stub modernog društva. Prvi napori da se ženama pruži obrazovanje započeli su 1842. godine kursevima koje su držale babice dovedene iz Europe u medicinske škole. Zatim se 1858. otvara prva Srednja škola za djevojke, 1869. prve industrijske škole, a 1860-ih godina uslijedilo je otvaranje djevojačkih učiteljskih škola. Tako su žene kročile u poslovni život prvo putem obrazovanja.⁵⁶

Modernizacijska nastojanja u sferi kulture nakon 1860. godine nalaze odraz kroz uvođenje novih, dotada osmanskoj kulturi nepoznatih žanrova kakvi su novine, romani i drame. Ta tri važna alata bila su učinkovita u prisvajanju zapadnjačkog načina života i razmišljanja u Osmanskom carstvu. Pasivni položaj žene često je tematiziran u književnosti 19. stoljeća. Ova tema je našla odraz u Šinasijevoj drami "Şair Evlenmesi". U ovom dramskom djelu kritikuju se dogovoreni brakovi, a zagovara se stav da se zdravi brakovi mogu uspostaviti isključivo uz dogovor i viđanje žene i muškarca. Osim toga, Namık Kemal je u svojim romanima s različitih aspekata propitivao i kritikovao opći položaj žene u društvu.⁵⁷

Drugi značajan razvoj u ovom razdoblju bila je pojava ženskog pokreta. Glavni nositelji ženskih pokreta u Osmanskom carstvu bili su ženski časopisi i udruženja. Osobito nakon proglašenja II Ustavne Monarhije dolazi do povećanja broja ovih časopisa i udruženja.⁵⁸

"Terakki novine" koje su objavljivane 1868. godine uključivale su pisma žena, iako nisu jasno navodili njihov identitet. Ova pisma su važna jer žene stavljaju svoje probleme na dnevni red.⁵⁹ Osim toga, brojni časopisi objavljeni u ovom periodu propituju položaj žena u društvu. Neki od časopisa koji su izlazili u ovom periodu su: *Terakki-i Muhadderat* (1869), *Mürebbi-i Muhadderet* (1875), *Ayine* (1880), *Aile* (1880), *Insaniyet* (1883), *Hanımlar* (1883),

⁵⁵ Ibid, str. 10

⁵⁶ Ibid, str. 4

⁵⁷ Ibid, str. 4

⁵⁸ Ibid, str. 4-5

⁵⁹ Ibid, str. 5

*Şükufezar (1886), Mürüvvet (1888), Parça Bohçası (1889), Hanımlara Mahsus Gazete (1895), Alem-i Nisvan (1906), Demet (1908), Mehasin (1908), Kadın (1908), Kadınlar Dünyası (1913).*⁶⁰

Jedna od najvažnijih publikacija je *Hanımlara Mahsus Gazete (Časopis za žene)*. Ova je publikacija izlazila 13 godina, ukupno 604 broja, između 1895. i 1908. godine, što je čini najdugovječnijim ženskim časopisom.⁶¹

Ženski problemi, obitelj, društvo i poslovni život, obrazovanje, zdravlje, moda i odjeća bile su glavne teme o kojima se pisalo u časopisu *Hanımlara Mahsus Gazete*. U ovom se časopisu na primjerima iz zemlje i inozemstva pokušava utvrditi i učvrstiti uvjerenje da žene mogu sve. Navedeno je da žene imaju pravo baviti se odvjetništvom u Francuskoj, te su date informacije o ženskim pokretima, posebno na Zapadu. U ovom periodu osnivaju se i brojna udruženja koja se zalažu za ženska prava.⁶² Fatma Aliye, poznata i kao prva turska književnica, jedna je od prvih koje su pisale u ovom časopisu.

Proglašenjem II Ustavne monarhije (1908.) žene su se počele aktivnije boriti za svoja prava. Broj časopisa koje izdaju žene se povećao. Štaviše tokom tog razdoblja žene su postale vidljive čak i u političkim strankama.⁶³

Treba naglasiti i da je došlo do velike reakcije konzervativne sredine na razvoj položaja žena u procesu modernizacije. Sudjelovanje žena u društvenom životu i njihova vidljivost u urbanim prostorima, u određenim krugovima je izazivala nelagodu i protivljenje.

⁶⁴

“Najznačajniji pomak i najveće promjene u statusu žene na prostoru Osmanskog carstva ipak su došli sa kemalističkom revolucijom i osnivanjem Republike dvadesetih godina prošlog stoljeća kada je iz šeriatske države – Osmanskog carstva nastala sekularna Republika Turska. Kemalisti su 1926. godine, tri godine nakon proglašenja Republike, uveli sekularno građansko

⁶⁰ Ibid, str. 5

⁶¹ Ibid, str. 5

⁶² Ibid, str. 5

⁶³ Ibid, str. 5

⁶⁴ Ibid, str. 5

pravo, koje je direktno utjecalo na položaj žena u društvu. Kao osnova im je poslužio švicarski Građanski zakon na kojem su izvršili manje izmjene.”⁶⁵

Možemo reći da su tokom republikanskog razdoblja žene korištene kao oruđe za prekid veza države s osmanskom/islamskom tradicijom. Stavovi i reforme prema ženama smatraju se jednim od najvažnijih pokazatelja urušavanja starog poretka i kidanja veza s prošlošću. Zbog toga su žene postale glavne nositeljice modernizacijskog projekta započetog 1920-ih. Položaj žena i njihova vidljivost u javnoj sferi predstavljali su uspjeh ovog projekta. Stil odijevanja i pravila ponašanja propisana za žene bili su simbol modernizacije turskog društva.⁶⁶

Sedamdesete godine dvadesetog stoljeća u Turskoj bile su veoma burne i predstavljaju vrijeme raspadanja seoskih domaćinstava, velikih migracija u gradove, odnosno period intenzivnih društvenih aktivnosti. Te aktivnosti su se ogledale u različitim aspektima društva, pa tako i u kulturi i književnosti. Bio je to period sukoba desničarskih i ljevičarskih struja koji se završio porazom ljevice 12. marta 1971. godine, kada je izveden vojni udar. Zbog pojave brojnih ženskih organizacija i političkih stranaka u tom periodu koje su proklamovale jednakost polova, dolazi i do pojave većeg broja značajnijih spisateljica. Događaji poslije 12. marta 1971. postaju glavna tema svih romana i pripovjedaka tog perioda, između ostalog, kod tih spisateljica. Većina tih spisateljica poticala je iz intelektualnih porodica srednjeg ili višeg staleža.⁶⁷

Ono što karakterizira djela spisateljica ovog perioda jeste traganje za odgovorom na pitanje šta znači biti žena, intelektualka u modernom turskom društvu, kao i traganje za identitetom i okretanje samospoznaji. Preduzeti su prvi istinski koraci da se protestuje protiv standarda i vrijednosti nepravednog društva, uključujući oštru kritiku položaja žene u turskom društvu i dvostrukih moralnih normi. Autorice ovog perioda uvele su u svojim djelima još jednu novinu, a ona se ogledala u kritičkom preispitivanju društvenih institucija kao što su brak i porodica, kao i istraživanje ženske seksualnosti. To je dovelo do dvojakih posljedica; naime, ili su takva djela zabranjivana zbog štetnosti po moral ili je autorica bivala optužena za nemoral, a djelo proglašavano autobiografskim. Djela spisateljica ovog perioda,

⁶⁵ Ajla Gobeljic, *Feministički i autobiografski elementi u romanima Handan i Sinekli Bakkal* autorice Halide Edip Adivar, Završni diplomski rad, Sarajevo, Univerzitet u Sarajevu, 2020, str.9

⁶⁶ https://www.academia.edu/40618001/T%C3%9CRK_MODERNLE%C5%9EMES%C4%B0NDE_KADIN
Pristupljeno 19.03.2024.

⁶⁷ [Žene pisce u turskoj književnosti | Knjiženstvo \(knjizenstvo.rs\)](#) . Pristupljeno 01.04.2024.

u suštini, predstavljala su pobunu protiv diskursa seksualnosti koji su usvojili književni krugovi koncentrisani oko muškaraca, te su žene odbacile ulogu nemoćnih objekata muške požude i postale istraživači i kritičari te požude. Počinju da se javljaju i teme poput odnosa među polovima, majčinstva, emocionalne veze unutar porodice, razvoda i otpora.⁶⁸

Autorice koje su obilježile ovo razdoblje su Suat Derviş, Nezihe Meriç, Adalet Agaoglu, Lejla Erbil, Sevim Burak (Sevim Burak), Selçuk Baran (Selçuk Baran), Gulden Dajioğlu (Gülten Dayıoğlu), Tomris Ujar (Tomris Uyar), Emine Işinsu (Emine Işinsu), Ajla Kutlu (Ayla Kutlu), Furuzan Jerdelen (Füruzan Yerdelen), Sevinç Çokum (Sevinç Çokum), Sabahat Emir (Sabahat Emir), Fejza Hepçilingirler (Feyza Hepçilingirler) i druge.

Drugi val feminizma u Turskoj počinje početkom 1980-ih. Glavna svrha ovog pokreta bila je zaštita ženskog identiteta i tijela. Potlačenost i nasilje nad ženskim tijelom bio je jedan od važnih problema o kojima je govorio ženski pokret tog vremena.⁶⁹

Nakon 1980. godine, kada je došlo do novog vojnog udara, sve manje je bilo pisaca koji su se bavili društvenim okolnostima. U romanima se javlja novi tip jedne „moderne“ žene; žene iz višeg staleža koja živi u velikom gradu, nije u materijalnoj krizi, posvećena je sticanju nezavisnosti, ali se bori sa problemima egzistencije i identiteta. U ovom periodu stvaraju Oja Bajdar (Oya Baydar), Pinar Kur (Pinar Kür), Indži Aral (İnci Aral), Dujgu Asena (Duygu Asena) i Buket Uzuner (Buket Uzuner). Većina njih se u svojim djelima zalagala za „osvješćivanje“ žena i preuzimanje aktivnije uloge u svojim životima, tako i u seksualnosti, te ne čudi činjenica da su mnoga djela ovih žena spisateljica bila zabranjivana kao opscena.⁷⁰

Zabrane nisu uspijevale da umanje popularnost književnih tekstova ni u Turskoj, kao ni van nje, već su, upravo suprotno, djela dobijala veću publiku i bivala prevedena na različite jezike. Zahvaljujući spisateljicama kao što je Dujgu Asena, u ovom periodu je feminizam u Turskoj doživio svoj vrhunac, sve jači je postao glas ovih autorica koje su u svojim djelima pozivale žene da preuzmu kontrolu nad svojim životima.⁷¹

⁶⁸ Ibid

⁶⁹ Hadise Betül Soylu, *Türkiye’de feminizm hareketi ve islam’ın kadına bakışı*, Završni rad, Kahramanmaraş, T.C. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019. str. 34

⁷⁰ [Žene pisci u turskoj književnosti | Knjiženstvo \(knjizenstvo.rs\)](#) Pristupljeno 01.04.2024.

⁷¹ Ibid

Kraj 20. stoljeća, kao i početak 21. stoljeća, obilježen je djelima pisaca koji su doživjeli i veliku svjetsku slavu, kao što su Orhan Pamuk (Orhan Pamuk), Mehmet Eroglu (Mehmet Eroğlu) i Nedim Gursel (Nedim Gürsel), Latife Tekin (Latife Tekin), Ajşe Kulin (Ayşe Kulin), Ajfer Tunç (Ayfer Tunç), Elif Şafak (Elif Şafak) i druge. One donose tematske novine kao što su odnos Istoka i Zapada, život u velikim gradovima, problemi manjina, društvena istorija, otuđenje, seksualnost, život ljudi na marginama društva, kao i emigranata.⁷²

Turska savremena proza s kraja 20. stoljeća kreće se unutar prepoznatljivih odrednica postmodernističkoga pisma: magijski realizam, feministička strujanja, novopovijesni roman, okretanje tradiciji (novoislamska struja), sklonost fantastici, autobiografska i ispovjedna proza, samo su neke od njih. Među predvodnicama postmoderne književnosti izdvajaju se Latife Tekin, Ajşe Kulin, Elif Şafak i druge.⁷³

⁷² Ibid

⁷³ Amina Šabanović, *Feminističko/rodno čitanje romana Gecenin Öteki Yüzü Füzün*, Završni magistarski rad, Sarajevo, Univerzitet u Sarajevu, 2021., str. 13

4. FEMINISTIČKO ČITANJE ROMANA

Egzistencijalistički feminizam

Feminizam, koji je objavio rat androcentričnom poimanju svijeta, zalaže se za veću aktivnost žena u društvenom i političkom životu. Također podržava egzistencijalističku borbu žena protiv patrijarhata. Žena u ovoj borbi poprima ulogu ili subjekta ili objekta. Žena koja stečenim obrazovanjem postaje svjesna svoje ženstvenosti i koja postizanjem ekonomske nezavisnosti staje na svoje noge, završava proces samopostajanja i prelazi iz pozicije objekta ovisnog o muškarcima, u poziciju subjekta.⁷⁴

Kako prenosi Esra Bašak Aydımalp nije moguće dati jedinstvenu definiciju egzistencijalizma. Jer egzistencijalizma ima onoliko koliko i egzistencijalnih mislilaca i umjetnika, kako u prošlosti tako i u sadašnjosti. U historiji filozofije egzistencijalizam potječe iz esencijalizma, odbacivanja ideje da ljudi imaju urođenu prirodu i suštinu.⁷⁵

Simone de Beauvoir egzistencijalizam vidi kao pravac koji pokušava nadvladati opoziciju subjektivnog i objektivnog. Ona postavlja vrijednost pojedinca kao korijen i razlog bivanja, onoliko koliko to može biti u ovom svijetu. Prednost daje slobodi kao elementu koji čovjeku omogućuje da bude sam svoj kraj i početak. De Beauvoir stvara etiku dvosmislenosti koja teče uz moguću dvosmislenost egzistencijalizma i opisuje je kao individualističku etiku koja pojedincu pridaje apsolutnu vrijednost, raspoznajući ga kao jedinog sposobnog za stvaranje vlastite egzistencije.⁷⁶

Bavi se feminističkom fenomenologijom u djelu *Drugi spol*, unutar kojeg izlaže načine na koje maskuline ideologije izrabljuju seksualne različitosti u svrhu stvaranja sistema koji ženu postavlja u ulogu „druge“. Za de Beauvoir je žena nešto što se postaje oblikom života koji iskusi osoba s takvim tjelesnim obilježjima. Ona piše etiku višeznačja koja bi se nastavljala na njezino egzistencijalističko stajalište, s kojeg upozorava na višeznačnost

⁷⁴ Bahanur, Garan, *Kapak Kızı'nı Varoluşçu Feminist Okuma Denemesi: Kapak Kızı'nın Kadınları*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları, str. 114

⁷⁵ Aydımalp, E. B. (2020). Varoluşçu özgürlük bağlamında kadın: Simone de Beauvoir ve İkinci Cinsiyet. *Litera*, 30(2), str.479, 480

⁷⁶ Ela Lipanović, *Egzistencijalistički elementi u djelu Muke po G.H. Clarice Lispector*, Diplomski rad, Zadar, Sveučilište u Zadru, 2023., str.7

ljudske egzistencije i potrebu da se više pozornosti prida svakodnevnim vrijednostima i porocima.⁷⁷ Egzistencijalistički feminizam Simone de Beauvoir traži slom trajnog postavljanja žene u kategoriju druge, a cilj svake žene je postati subjekt same sebe i izbjeći ulogu objekta.⁷⁸

U ovom dijelu rada upoznat ćemo se sa različitim profilima žena, analizirati njihove ličnosti, te posmatrati kako se svaka od njih nosi sa onim što joj patrijarhalni život nameće. Osim ovih likova, tu su i tri lika iz voza, Ersin, Selda i Bunjamin koji kao pripadnici različitih društvenih nivoa, predstavljaju reakciju okoline, na posljertku tu je i Šebnem, glavna junakinja koja izaziva reakciju.

Osjećaj samoće, ništavila i bačenosti u svijet su pokretačka snaga egzistencijalne borbe pojedinca.⁷⁹ Ovo je upravo ono što karakterizira ženske likove u romanu. Život svakog od ženskih likova koje ćemo obraditi karakterizira želja da ga se prizna, primijeti, što je možda i prirodna pojava, nešto čemu stremi svaki čovjek. Ono čemu ćemo posvetiti posebnu pažnju jeste kako likovi percipiraju tu želju da ih se prizna, i kako se ta želja manifestuje u njihovim životima. Pored ženskih likova obradit ćemo i muške likove romana čija uloga se ogleda u tome da čitateljima prikažu u kojoj mjeri patrijarhalni kodovi vladaju njihovim životima koji kao narativ izuzetno tjeskobnog i nesretnog, ali sigurnog života, čuva dom i porodicu.

4.1. Problematizacija ženske tjelesnosti

Kao što smo već u prethodnom poglavlju objasnili Šebnem je djevojka koja svojim obnaženim slikama u erotskom časopisu, postaje tema likova u vozu, i svjesno ili nesvjesno utječe na njihove živote. O Šebnem kao osobi koja ima snove, slabosti, želje, rane saznajemo iz Seldinih monologa. Dok je Ersin doživljava kao bivšu ljubav i sudi joj kao jednoj ženi, Bunjamin nije relevantan jer je i ne poznaje. Jedino Seldin sud daje nam kakvu takvu sliku o

⁷⁷ Ibid

⁷⁸ Ibid, str. 9

⁷⁹ Bahanur, Garan, *Kapak Kızı'nı Varoluşçu Feminist Okuma Denemesi: Kapak Kızı'nın Kadınları*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları, str. 114

unutrašnjem životu glavne junakinje. Upravo iz tog razloga karakterizaciju Šebnem kreirat ćemo iz Seldine perspektive.

Šebnem je, kako navodi Selda oduvijek bila svjesna svoje ljepote i iskorištavala je svjesno osiguravajući sebi priznanje, potvrdu da postoji. „Svjesno iskorištavanje muškaraca za vlastite interese“ pokazuje da se posredstvom muškaraca borila za egzistenciju. Bahanur Garan referirajući se na Simone de Beauvoir i djelo *Drugi spol* zaključuje da se Šebnemine osobine podudradaju sa tipom “samodopadljive žene”. Jedna od najizrazitijih karakteristika tipa "samodopadljive žene" jeste to što muškarce pravi sebi poniznima i ponosi se time.⁸⁰ U razgovoru sa Seldom Šebnem otkriva da je još kao djevojčica voljela privlačiti pažnju dječaka, ali ne pridavajući toj pažnji veliki značaj:

Još jednom je iznenadila Seldu kada je iz vedra neba pitala “Imaš li dečka?” Selda nije znala šta da kaže. Nije mogla dokučiti šta za Šebnem znači dragi. Da li je mislila na neozbiljno flertovanje ili na nešto drugo? Dok se izbjegavajući ovo pitanje trudila da zadrži ozbiljan izraz lica, Šebnem se ispružila na krevet prekriven crvenim kariranim vunanim prekrivačem i nabrajala svoje drage. “Jedan je profesor engleskog. Predam mu prazan papir on da šest ili sedam. Drugi je Oguz. Radnik u kantini. Ima još i Fevzi. Upravnik...” Po razdraganom tonu u njenom glasu bil je jasno da se jako zabavlja i da imena koja nabraja ne shvata ozbiljno. Selda se nije mogla načuditi. Odakle dolazi ta hrabrost, toliki nemar? “Profesor Engleskog i nije loš zapravo ali Fevzi je katastrofa,” rekla je Šebnem. “Kukavica. Ali zahvaljujući njemu svaku subotu sam vani.” S jedne strane je krajičkom oka posmatrala Seldu.⁸¹

⁸⁰ Ibid, str.115

⁸¹ Durup dururken “Sevgilin var mı?” diye sorarak bir daha şaşırtmıştı Selda'yi. Ne diyeceğini bilemedi Selda. Şebnem için sevgilinin ne anlama geldiğini kestiremedi. Küçük flört hikâyelerini mi kastediyordu, yoksa daha farklı şeyleri mi? Bilgiç bir ifade takınmaya çalışarak bu soruyu savuştururken, Şebnem, kırmızı kareli yün battaniye örtülü yatağa uzanmış, sevgililerini sayıyordu. “Biri İngilizceci. Boş kâğıt veriyorum altı yedi veriyor. Öbürü Oğuz. Kantinci. Bir de Fevzi var. İdare amiri...” Çok eğlendiği, saydığı isimleri hiç ciddiye almadığı sesinin şen şakrak tonundan belli oluyordu. Selda hayret içindeydi. Bu cesaret, bu büyük umursamayış nereden geliyor olabilirdi? “İngilizceci fena değil aslında da, Fevzi felaket,” dedi Şebnem. “Bodurun teki. Ama sayesinde her cumartesi pazar dışardayım.” Bir yandan da gözünün ucuyla Selda'yi izliyordu. (Ayfer Tunç, Kapak Kızı, Can Sanat Yayınları, İstanbul , 2005, str. 84) Dostupno na linku:https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1 (Pristupljeno 04.11.2023.)

Šebnem je oduvijek imala želju da bude poznata, viđena, priznata što saznajemo iz Seldinih monologa, razmišljanja. Iz dva njena razgovora sa Šebnem, u oba je naglašavala da želi da bude poznata i postavljala pitanja kako najbrže da postane slavna. Prvi put izjavivši da će i njene slike jednog dana visiti na zidu, pokazivala je jasno da želi slavu:

Šebnem je izgledala i tužno, i toliko ravnodušno da čovjek poludi, i gledala je dva postera na zidu.... Šebnem je rekla "Jednog dana će i moje slike vješati na zid," i tada joj se promijenio izraz lica. Selda se nije mogla suzdržati da se ne nasmije ovoj rečenici iz Ješilčamskih melodrama. Šebnem je ne osjećajući poniženost, omalovažavanje ili osjećaje slične ovim, naprotiv, snishodljivim tonom u glasu upitala, "Ne vjeruješ?". Činilo se da se nije naljutila. Selda je zastala vidjevši njenu samouvjerenost. "Želiš li postati pjevačica?" "Svejedno," odgovorila je Šebnem kao da je sigurna u budućnost, sa onim buntovnim, ravnodušnim izrazom lica. "Pjevačica, glumica, svejedno..." Selda je pomislila da su to dječije želje i očekivanja koja su pomalo uzela maha i da će jednog dana proći, ali nije baš do kraja bila sigurna u to.⁸²

Drugi put tu želju je pokazala prilikom telefonskog razgovora sa Seldom. Neposredno nakon ovoga, slike obnažene Šebnem našle su se na naslovnoj strani erotskog časopisa:

Šebnem je iznenada upitala "Kako se mogu pojaviti na televiziji?". Selda je osjetila promjenu toka njihovog razgovora, i čudan čak i pakostan ton u Šebneminim riječima. Tako je iznenadila, da nije znala šta da joj odgovori. Potom je pitala u kojem svojstvu se želi

⁸² *Šebnem hem hüznü, hem insanı sinirlendirecek kadar aldırişsız görünüyor, duvardaki bir iki postere bakıyordu...Şebnem, "Bir gün benim resimlerimi de böyle duvarlara asacaklar," dedi, der demez yüzünden bir bulut geçti. Selda Yeşilçam melodramlarından fırlamış bu cümle karşısında kendini tutamayıp güldü...Şebnem aşığılanmışlık, küçük düşmüşlük ya da buna benzer duygular taşımadan, aksine, sesine küçümser bir ton vererek, "İnanmıyor musun?" diye sordu. Kızmış görünmüyordu. Selda kızın bu kendinden emin halini görünce duraksadı. "Şarkıcı mı olmak istiyorsun?" "Farketmez," dedi Şebnem gelecekte eminmiş gibi, yüzünde yine o başına buyruk, o aldırişsız ifadeyle. "Şarkıcı, oyuncu, farketmez..." Bunun, biraz ileri gitmiş, çocukça bir arzu ve beklenti olduğunu, bir gün geçeceğini düşünmüştü Selda, ama emin de olamamıştı. (Ayfer Tunç, Kapak Kızı, Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2005, str. 79-80) Dostupno na linku:https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1 (Pristupljeno 04.11.2023.)*

pojavit na televiziji. Glumit će navodno u jednom filmu sa Fikretom Hakanom, pjeva i pjesme, uskoro će snimiti ploču. “Neću te osramotiti ne brini,” reče i grohotom se nasmija.⁸³

Razlozi ove konstantne želje da se “proslavi”, nisu u samoj slavi kako Ersin zaključuje pristrasno i subjektivno, već u vlastitom opstanku, kako navodi Bahanur Garan.⁸⁴ Radi vlastite egzistencije, radi podsjećanja same sebe i drugih da je ona glavom i bradom kćer bezrukog Džavita.⁸⁵

Šebnem je djevojčica čiji život dobija drugačiju putanju nesrećom u kojoj njen otac gubi ruku i postaje invalid. U njihovoj do tada i više nego skladnoj porodici, počinju se javljati nemiri što vodi ka potpunom raspadu porodice. Svi nemili događaji koje je izazvala ova porodična tragedija ostavljaju neizbrisiv trag na Šebnem. Djevojka s naslovnice je ogledalo i kolateralna šteta moralnog uništavanja jedne porodice čija srž je duboko ukorijenjen i nerealno osmišljen apsurdni sistem života zvani patrijarhat. Djevojka s naslovnice je osveta koju je stvorilo društvo okretanjem glave kada nije trebalo.

Njena želja za slavom od malih nogu, zapravo je želja da je se primijeti, shvati ozbiljno, da bar neko obrati pažnju na njeno postojanje, što se ne događa. Uvijek je uspijevala privući pažnju na jako kreativan način. Zanimljivo je to što ni sama Selda koja je sluša nije sigurna da li je to istina ili Šebnem uistinu samo želi privući pažnju izmišljajući stvari:

“Kako ide škola?” je jedno od bezveznih pitanja postavljenih tog dana... “Nije loše,” rekla je “ ako prepisuješ lahko”. Selda se nasmiješila kao da razumije, kad je želeći da vidi utisak koji je ostavila, rekla, “Kradem, svako malo se ubijam. Znači zabavno.” Selda je

⁸³ *Şebnem aniden “Televizyona nasıl çıkabilirim?” diye sordu. Selda konuşmanın akışının değişmesinde, Şebnem’in sözlerinde tuhaf, hatta kinli bir ton hissetti. Öyle şaşırmıştı ki, verecek cevap bulamadı. Neden sonra, televizyona hangi sıfatla çıkmak istediğini sordu. Bir filmde oynayacakmış Fikret Hakan’la, şarkı da söylüyormuş, yakında plak yapacakmış. “Seni utandırmam merak etme,” deyip bir kahkaha attı.*

(Ayfer Tunç, *Kapak Kızı*, Can Sanat Yayınları, İstanbul , 2005, str. 36) Dostupno na

linku:https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1 (Pristupljeno 04.11.2023.)

⁸⁴ Bahanur, Garan, *Kapak Kızı'nı Varoluşçu Feminist Okuma Denemesi: Kapak Kızı'nın Kadınları*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları , str. 115

⁸⁵ kada zove radio stanicu u kojoj radi Selda predstavlja se kao Šebnem, kćer bezrukog Džavida

hladno se nasmijavši pokušala sakriti svoje zaprepaštenje, ali Šebnem je bila svjesna da je uznemirila Seldu. Ona je ta koja je bila superiorna po godinama, iskustvu i stavu. Rekavši “Jesi li se puno iznenadila?”, uznemirila je i ponizila ovu obrazovanu djevojku koja je imala roditelje i bezbrižan dom. “Ako sam rekla samoubistvo, iz zabave...Popijem aspirin, optalidon ili nešto, nastane kaos... Dva puta su mi ispirali želudac.” Prisjećala se onoga što je uradila i smijala se. “Taj drugi put skoro su me izbacili iz škole, ali majka je direktora toliko preklinjala da na kraju nisu. Seldi se sledila krv u žilama. Bilo je očigledno da Šebnem laže kako bi privukla pažnju. Dok je ona razmišljala kako će poraziti ovu glupavu glavu, djevojka je nastavila: “Jednom sam i vene prerezala. Prozorskim staklom..” Vidjela je blijedi ožiljak koji se protezao od djevojčicinog zgloba i nestajao u rukavu džempera. Šebnemin izraza lica postao je mračan, kao da se otkrila bol koja dolazi duboko iznutra. U ovoj tami njenog lica očitovala se nepromišljenost kadra učiniti bilo šta.⁸⁶

Svo to naizgled besmisleno i djetinjasto ponašanje bilo je vapaj u pomoć jedne nesretne i zapostavljene djevojčice, koji je Selda godinama kasnije osjetila. Zato lik Šebnem kulminira “Djevojkom s naslovnice”.

⁸⁶ O gün soruduğu aptalca sorulardan biri “Okul nasıl gidiyor?” olmuştı... “Fena değil,” dedi, “kopya çekersen kolay.” Selda anlayışlı abla yüzüyle gülümsemişti ki, “Hırsızlık yapıyorum, ikide bir intihar ediyorum. Eğlenceli yani,” dedi, yarattığı etkiyi görmek isteyerek. Selda yaşadığı şoku soğukça gülerek örtmeye çalıştı, ama Şebnem Selda’yı sarstığının farkındaydı. Yaş, tecrübe ve tavır olarak üstte olan oydu. “Çok mu şaşırdın?” diyerek, analı babalı, mutlu yuvalı bu “üniversiteli abla”yı küçümsedi, rahatsız etti. “İntihar dediysem, eğlencesine... Aspirin, optalidon filan yutuyorum, ortalık ayağa kalkıyor... İki kere midemi yıkadılar.” Yaptıklarını hatırlayıp güldü. “İkincisinde okuldan atıyorlardı nerdeyse, ama annem müdüre çok yalvarınca bıraktılar.” Selda buz gibi oldu. Şebnem’in ilgi çekmek için yalan söylediği açıktı. Bu aptal kafayı nasıl ezebileceğini düşünürken, kız devam etti: “Bir kere de bileğimi kestim. Gözlük camıyla...” Kızın bileğinden başlayıp kazağının kolunun içinde kaybolan belli belirsiz yara izini gördü. Şebnem’in ifadesi kararmış, sanki derinlerden gelen bir acı açığa çıkmıştı. Yüzünün bu karanlık havasında her şeyi yapabilecek bir pervasızlık okunuyordu. (Ayfer Tunç, Kapak Kızı, Can Sanat Yayınları, İstanbul , 2005, str. 80) Dostupno na linku:https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1 (Pristupljeno 04.11.2023.)

Godinama kasnije upućuje poziv Seldi. To što ona traži je zapravo podsjećanje na samu sebe, dokaz da postoji. Selda smatra da se Šebnem htjela prisjetiti sebe, svoje prošlosti, svog života, nekoga iz njenog života ovim pozivom⁸⁷:

*Pomislila je da je cilj Šebneminog telefonskog poziva bio da je podsjeti na samu sebe. Znači da nije zaboravila da su zajedno provele tu subotu. S obzirom da nije zaboravila bilo joj je važno. Selda je bila sigurna da je ova kćerka njene dalje tetke, za koju je mislila da ništa ne uzima za ozbiljno, odavno zaboravila tu snježnu subotu a i nju.*⁸⁸

Iako je seksualnost oružje ugnjetavanja i moći a i tabu, istovremeno jedan je od najučinkovitijih strateških fenomena. Ženska seksualnost održava svoju vitalnost u gotovo svim segmentima društva, a posebno među muškarcima, bilo u vjerskom, tradicionalnom ili erotskom smislu. Posebno u patrijarhalnim društvima gdje je seksualnost jedna od najtabuiziranih tema, ženska se seksualnost erotizira i transformiše u specifičnu strategiju. U društvenom poretku u kojem se iskustvo seksualnosti pripisuje muškarcima, žene su samo seksualni objekt. Ajfer Tunç smatra da žene, kao i muškarci, imaju udjela u objektivizaciji žena, te u svojim djelima navodi primjere koji to stajalište potkrepljuju. Korištenje seksualnosti od strane nekih žena za rad profita, važan je faktor u objektivizaciji žena.⁸⁹

Šebnem imajući to u vidu, iskorištava svoje najjače oružje, a ujedno i jedino što joj je preostalo. S ciljem osвете društvu i svojoj okolini pretvara svoju golotinju u seksualno oružje i svojim tijelom razotkriva licemjernu, natruhlu moralnu strukturu društva. Seksualnošću,

⁸⁷ Bahanur, Garan, *Kapak Kızı'nı Varoluşçu Feminist Okuma Denemesi: Kapak Kızı'nın Kadınları*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları , 115.str

⁸⁸ *Şebnem'in o telefon konuşmasının amacının kendini hatırlatmak olduğunu düşünüyordu. Demek ki unutmamıştı birlikte geçirdikleri o cumartesiye. Unutmadığına göre önemsemişti. Oysa Selda hiçbir şeyi ciddiye almadığını sandığı bu uzak hala kızının o karlı cumartesiye de, kendisini de çoktan unutmuş olduğundan emindi.* (Ayfer Tunç, *Kapak Kızı*, Can Sanat Yayınları, İstanbul , 2005, str. 74) Dostupno na linku:https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1 (Pristupljeno 04.11.2023.)

⁸⁹ Sarıtaş, S. & Aktay, E. *Ayfer Tunç Romanlarında Toplumsal Cinsiyeti*, / Gaziantep University Journal of Social Sciences 2020 19(3), str. 764

koja je postala oružje osvete, pobune i moralnog propitivanja, ne samo da se osvećuje, već i potpuno utječe na živote ljudi i njihov unutrašnji svijet.⁹⁰

4.2 Društvena percepcija koncepta “Djevojka s naslovnice“

4.2.1. Ogoljenje patrijarhalnog muškarca

Kako navodi Deniz Depe, Šebnemino poziranje za erotske časopise dovelo je sva tri junaka romana do unutrašnjeg obračuna. Obnaženost ženskog tijela propitivala se iz tri različite perspektive: iz perspektive jedne obrazovane žene, jednog obrazovanog muškarca i jednog neobrazovanog patrijarhalnog muškarca. Dakle, nije problem u prespitanju ženskog tijela kako kaže Ajfer Tunč.⁹¹ O ovoj temi Ajfer Tunč u intervjuu s Jeldom Donmez kaže sljedeće: “... U kojim situacijama i u kojoj mjeri Ersin i Selda mogu izbjeći društvene osude u vezi s obnaženim tijelom? – To je tema.”⁹² Ni mi se nismo bavili ovom tematikom, ali smo uradili analizu Šebnem koja je poveznica ova tri lika, te pokušali odgonetnuti šta je nagnalo na ovaj potez i šta pokušava postići njime.

Bunjamin svoju ženu upoređuje sa ženama iz erotskog časopisa. Njegov pristup ženama iz časopisa je seksualan: *Žene u časopisima bile su gole, provokativne, ali obične žene, slične nekim ženama koje je viđao odjevene u svojoj okolini. Nije ih gledao na fotografijama kao da su žene od krvi i mesa. Nije ni pomišljao na to da one zapravo žive, oblače se, svlače i dišu.*⁹³

Bunjamin, koji nastavlja kupovati časopise nakon vjenčanja, isprva doživljava svoju ženu kao "seksualni objekt" uspoređujući je s tim ženama iz časopisa ili zamišljajući je kako pozira, no ta se situacija vremenom mijenja: *“Tada je jako volio Dženet, ali ipak je uzimao*

⁹⁰ Ibid, str. 763

⁹¹ Deniz Depe, *Ayfer Tunç'un Romanlarında Toplumsal Cinsiyet rolleri*, III. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi, 2010, svezak.1, str. 474

⁹² Ibid, str. 474

⁹³ “*Dergilerdeki kadınlar çevresinde giyinik olarak gördüğü bazı kadınlara benzeyen, çıplak, tahrik edici, ama sıradan kadınlardı. Onların fotoğraflarına kanlı canlı kadınlarımış gibi bakmazdı. Gerçekte yaşadıklarını, giyindiklerini, soyunduklarını, soluk aldıklarını aklına getirmezdi.*” (Ibid, str. 474)

te časopise. Kada bi došao kući nakon što bi dugo gledao golišave fotografije i nakratko bio intiman s njima, mislio bi kako mu je žena lijepa kao te žene i bio bi sretan. Vremenom se taj osjećaj izgubio. Više nije smatrao svoju ženom lijepom kao te žene, niti je više uz malu grižnju savjesti, razmišljao kako bi bilo da Dženet pozira ovako. Dženet je sada žena u njegovoj kući. Nije mu na pamet padalo da nju uspoređuje sa ženama iz časopisa.⁹⁴

Bunjamin je vjerni konzument erotskih časopisa. Šebnem je za njega postala bijeg od stvarnosti kojem se prepušta svaki put kad ima bračne probleme: *Bunjamin nije odgovorio, na pamet mu je pala opet "Djevojka mjeseca". Volio je misliti o njoj. Misliti o njoj bilo je kao jako se smrznuti i stati ispred peći i osjećati kako toplota prodire u kosti. Do sada je te časopise gledao samo sa seksualnim apetitom kako bi posmatrao prelijepo obnaženo žensko tijelo. Ali Šebnemine fotografije su pobuđivale drugačija osjećanja, više je želio biti s njom, nego spavati s njom. Bilo bi mu dovoljno i da joj se privije na grudi, da joj dodiruje leđa i duge noge.*⁹⁵

Njegov doživljaj Šebnem je vrlo interesantan, bizarnim primjerom upravo i pokazuje šta je to patrijarhat uzeo Bunjaminu i slikovito predstavlja kako su i muškarci žrtve takvog poretka. Dok druge žene u časopisu Bunjamin doživljava isključivo kao seksualne objekte, Šebnem je za njega emocija koja ga vodi u djetinjstvo: *Kad je Bunjamin pročitao riječi "Djevojka mjeseca" nije pomislio na trenutni mjesec januar, već na mjesec koji je ležeći posmatrao kada je u djetinjstvu stražario u polju lubenice i koji bi na kraju tih dugih*

⁹⁴ "O zamanlar Cennet'i çok seviyordu, ama yine de alıyordu o dergileri. Kadınların çıplak fotoğraflarına uzun uzun baktıktan, onlarla kısaca seviştikten sonra evine geldiğinde, karısının da o kadınlar kadar güzel olduğunu düşünür, mutlu olurdu. Zamanla bu duygu kayboldu. Artık ne karısını o kadınlar kadar güzel buluyordu, ne de biraz suçluluk hissederek Cennet böyle pozlar vermeye kalksa nasıl olur, diye düşünüyordu. Cennet evinde bir kadındı artık. Onu dergilerdeki kadınlarla karşılaştırmak aklına bile gelmiyordu." (Ibid, str. 474)

⁹⁵ Bünyamin cevap vermedi, aklına yine "Ayın Kızı" geldi. O kadını düşünmek hoşuna gidiyordu. Sanki çok üşümek de, sobanın karşısına geçmek, sıcaklığın iliklerine işlediğini duymak gibi bir şeydi onu düşünmek. Şimdiye kadar sadece cinsel bir iştahla, güzel ve çıplak kadın vücudu görmek için bakmıştı bu dergilere. Ama Şebnem'in fotoğrafları başka duygular uyandırmış, onunla yatmaktan çok, beraber olmak isteği duymuştu. Göğüslerine gömülmek, sırtına, uzun bacaklarına dokunmak bile yeterdi. (Ayfer Tunç, Kapak Kızı, Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2005, str. 53) Dostupno na

linku: https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1 (Pristupljeno 04.11.2023.)

posmatranja oživio i govorio lijepo riječi i čijoj se svjetlosti i začudnosti uvijek divio. Ta žena ga je podsjećala na pun mjesec. Najčudniji prijatelj njegovog djetinjstva. Gledao bi s divljenjem kako je mjesec bio crven s jedne strane, svijetao poput srebra s druge, i tajstvena svjetla koja je odašiljao iz daleka.⁹⁶

U moru problema, sumnje, osjećaja da nije dovoljan, nemoći zbog toga što ne može zadovoljiti očekivanja svoje žene i društva na vrlo bizaran način pronalazi utjehu u Šebneminim slikama koje neočekivano bude u njemu ono što mu je oteto mnoštvom kompleksnih obrazaca ponašanja konstruiranih za jednog patrijarhalnog muškarca: *Nije je morao štiti, naprotiv, osjećao se kao da žena njega drži u naručju i tješi. Bilo je jako čudno, ali i jako ugodno. Shvatio je da se osjećaj koji je želio iskusiti u Šebneminom naručju, izrodio iz čežnje, iznenadio se. Nije znao šta da misli o tome što ga žena čije obnažene fotografije gleda, podsjeća na majku. Nije sebe mogao razumjeti. Ali tako je: dok je gledao te fotografije osjećao se onako kako se osjećao dok je i kao odrastao ležao u majčinom naručju.⁹⁷*

Obnažena žena u erotskom časopisu podsjeća Bunjamina na njegovu majku. Emocije, ranjivost, plač, razumijevanje su stvari koje patrijarhalno kodiran muškarac ne smije pokazati. U ovom primjeru njegove percepcije Šebnem, može se naslutiti narušen odnos sa majkom, hladan odnos majke i muškog djeteta, trauma koja datira iz djetinjstva. Cijela

⁹⁶ *Bünyamin bu "Ayın Kızı" sözünü okuyunca, içinde buldukları ocak ayını değil, çocukluğunda karpuz tarlasını beklerken, sırtüstü yatıp seyrettiği, bu uzun seyredişler sonunda ona canlanmış, güzel sözler söylüyormuş gibi gelen ve parlaklığına, tuhaflığına hep şaşıtı ayı düşünmüştü. Kadın ona dolunayı hatırlatmıştı. Çocukluğunun en tuhaf arkadaşı. Ayın bir yanıyla kızarıklık, bir yanıyla gümüş gibi parlak oluşuna ve çok uzaklardan gönderdiği o esrarlı ışıklara hayranlıkla bakardı.* (Ayfer Tunç, Kapak Kızı, Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2005, str. 12) Dostupno na linku: https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1 (Pristupljeno 04.11.2023.)

⁹⁷ *Onu korumak, kollamak zorunda değildi, aksine, kadın onu kucağına alıyormuş, avutuyormuş gibi bir duygu yayılıyordu içine. Çok tuhaftı, ama çok da hoştu. Annesini özlediğini farkedince, Ayın Kızı Şebnem'in kucağında tatmak istediği hissin bu özlemeden kaynaklandığını anladı, şaşırıldı. Çıplak fotoğraflarına baktığı bir kadının annesini hatırlatması karşısında ne düşüneceğini bilemedi. Kendini anlayamıyordu. Ama öyleydi; tıpkı kazık kadar olduğu halde annesinin kucağına yattığı zamanlarda kendini nasıl hissetmişse, o fotoğraflara bakarken de benzer şeyler hissetmişti.* (Ayfer Tunç, Kapak Kızı, Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2005, str. 119) Dostupno na linku: https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1 (Pristupljeno 04.11.2023.)

Bunjaminova ličnost i njegov život pokazuju nam zapravo koliko je patrijarhat destruktivan i za samog muškarca.

Ove golišave fotografije dirnule su Bunjamina. Šta je to bilo u njima što ga je podsjećalo na spavanje u naručju? Ramena su mu klonula: majko puno sam te poželio. Bio je toliko umoran da je poželio krilo u kom bi se mogao odmoriti. Nije mogao prihvatiti to da su se naručje njegove majke i naručje jedne gole žene spojili u njegovim mislima. Kakve to veze ima s mojom majkom? Naljutio se na samog sebe. Odmahnuo je glavom kako bi odagnao tu lošu misao.⁹⁸

U njegovoj priči se propituju i reflektiraju stvari koje nameće patrijarhalno društvo. U Bunjaminovom životu dvije stvari predstavljaju pitanje muškosti: to što ne može imati djecu i to što je prevaren. Bunjamina kao muškarca izluđuje mogućnost da je „u njemu problem“ tj. da mu je narušeno reproduktivno zdravlje. On to stanje doživljava kao "nedostatak muškosti" i to mu predstavlja veći problem od toga što ne može imati djecu. Jer mu ne bi smetalo da je problem u njegovoj ženi: *Kad bi Bunjamin samo znao da je problem u njegovoj ženi, bio bi spreman štiti je od svih. Samo da je mana u njoj mogao bi se suočiti s tim govorkanjima i reći, "šta ćemo sudbina nam je takva".⁹⁹*

Bunjamin potajno odlazi doktoru da provjeri da li može imati djecu, no njegovi se strahovi obistine i doktor mu saopštava da vjerojatno neće moći imati djecu. On ovu situaciju skriva od svoje žene jer se boji da Dženet ne kaže drugima: “ Zar mu neće u svakoj prilici

⁹⁸ *Duygulanırmıřtı bu çıplak fotoęraflar Bınyamin'i. Onlarda bir kucaęa gımlılp uyumayı hatırlatan ne vardı? Omuzları çöktü; anne seni çok özledim. Öyle yorulmuřtu ki dinlenebileceęi bir kucak istiyordu.*

Annesinin kucaęı ile çıplak bir kadının kucaęının zihninde bir araya gelmesini kabullenemedi, ne alakası var annemle? Kendine kızdı. Bařını salladı bu kötü düşünceyi kovmak için. (Ayfer Tunç, Kapak Kızı, Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2005, str. 119) Dostupno na

linku:https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1 (Pristupljeno 04.11.2023.)

⁹⁹ *"Bınyamin kusurun karısında olduęunu bir bilse, onu herkese karřı korumaya hazırdı. Kusur ancak karısında ise bu imalara göęüs gerebilir, "ne yapalım bu da bizim kaderimiz," diyebilirdi." (Deniz Depe, Ayfer Tunç'un Romanlarında Toplumsal Cinsiyet rolleri, III. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi, 2010, svezak.1, str. 473)*

govoriti „Zar si ti muškarac?“ Možda će poželjeti da se rastane i da svima kaže da je njen muž čovjek koji nije sposoban imati djecu.”¹⁰⁰

Kada mu Dženet jednog dana saopšti da je trudna, njegov svijet se ruši. Dok je bio poslovno odsutan sumnjao je da se nešto događa između njegove žene i njihovog komšije sa gornjeg sprata, Gare. Sada je bio siguran da je to istina, ali nije znao šta da radi. Razmišljao je da ubije Dženet, da je otjera i da se razvede, ali ni to se nije usudio uraditi jer se bojao da će se saznati da je prevaren i da ne može da ima djecu. Ponižava sebe sljedećim riječima: *“Kakav je to muškarac kojeg je žena prevarila, koji ne može imati djecu?”*¹⁰¹

Bunjamin osjeća pritisak nametnut od strane patrijarhalnog društva toliko intenzivno da želi zataškati ovu situaciju i prihvatiti dijete. Iako se ne može pomiriti s takvom situacijom, smatra da je bolje to nego biti osramoćen. Bunjamin, koji kroz roman prolazi kroz uspone i padove. Pred kraj romana rekavši svom prijatelju Erolu koji postavlja pitanja o tome zašto nemaju djece, da je Dženet trudna, objelodanjuje svoju konačnu odluku. On nema hrabrosti da tu patrijarhalnu strukturu sruši, zaključuje Depe.¹⁰²

*“I mi smo tek saznali, druže” rekao je Bunjamin. Mirno je pušio cigaretu i gledao u prijatelja bez i najmanjeg pokreta na licu koji bi mogao izazvati sumnju. S druge strane, nije mogao vjerovati u ono što je rekao. Kako je mogao prihvatiti tu situaciju, a da se ne postidi? Prihvatio je eto, nije mu bilo nimalo teško.*¹⁰³

¹⁰⁰ “Sen de erkek misin demeyecek miydi her fırsatta? Belki de ayrılmaya kalkar, hatta herkese kocasının çocuk yapmaktan aciz bir adam olduğunu söylerdi.” Ibid, str. 473

¹⁰¹ “Karısının boynuzladıği, çocuğu olmayan bir erkek, neresi erkek?” Ibid, str. 473

¹⁰² Ibid, str. 473

¹⁰³ “Biz de yeni öğrendik oğlum,” dedi Bünyamin. Sakin sakin sigarasını içiyor, yüzünde kuşku uyandıracak küçücük bir kıpırtı bile olmadan arkadaşına bakıyordu. Bir yandan da söylediklerine inanamıyordu. Nasıl olmuştu da hiç yüzü kızarmadan kabullenebilmişti bu durumu? Kabullenmişti işte, hiç de zor olmamıştı. (Ayfer Tunç, Kapak Kızı, Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2005, str. 120) Dostupno na

linku: https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1 (Pristupljeno 04.11.2023.)

Kako navodi Bahanur Garan, Ajfer Tunč je likom Bunjamina pokazala kako patrijarhat ne guši samo žene, nego i muškarce.¹⁰⁴ Bunjaminova situacija je takva da mora da se odluči između dvije stvari: da li da uradi ono što mu ponos nalaže ili da pregazi ponos, da bi sačuvala svoju muškost u očima društva. Bunjaminov strah od osude društva je toliki da bira prihvatiti dijete koje možda nije njegovo, bira nastaviti živjeti sa ženom koja ga je možda prevarila, bira zakopati sumnje koje gaji jako dugo, samo da ga to isto društvo ne bi etiketiralo. Jer, prema njemu, to je najgora nesreća koja jednog muškarca može zadesiti.

Može se reći da je feminizam, koji se pojavio sa kritikom patrijarhalnog sistema, zapravo buđenje ne samo žena nego i muškaraca. Zato što su muškarci, koje su porazile žene osnažene feminističkim pokretom, prestali prenositi bol kulturne krize koju su proživjeli posljednjih godina na žene i počeli se okretati sebi i kritikovati sistem. A to dovodi na dnevni red novi problem roda: muškost.¹⁰⁵

Čini se da se poznata izreka Simone de Beauvoir "ženom se ne rađa, ženom se postaje" može primijeniti i na muškarce. Jer; "Muškost se ne potvrđuje bez uspješnog prolaska kroz određene ritualne aktivnosti koje su opterećene teškoćama, stresom i boli. "Prava" muškost stoji pred muškarcem kao "nagrada" za koju se treba boriti i koja se može osvojiti samo rezultatom mnogih napornih testova."¹⁰⁶

Sigurno je da su društveni kodeksi nametnuti i muškarcima i ženama. Osigurati porodicu, biti jak, pametan, čvrst, moći zaštititi svoju porodicu, nezamjenjive su osobine jednog muškarca za društvo. To će naravno izazvati psihički pritisak na muškarce. Neuspjeh i strah od popratne isključenosti drži ih podalje od ispoljavanja svih ljudskih emocija koje se smatraju prikladnim za žene.¹⁰⁷

Muškost nije samo cilj koji treba postići, već je i ozbiljan zadatak zadržati je nakon što je se dosegne. „*Muškost se pojavljuje kao identitet za koji se muškarac bori da ga ne izgubi u svakom okruženju i odnosu tokom svog života, od trenutka kada ga počne*

¹⁰⁴ Bahanur, Garan, *Kapak Kızı'nı Varoluşçu Feminist Okuma Denemesi: Kapak Kızı'nın Kadınları*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları, str.123

¹⁰⁵ Deniz Depe, *Ayfer Tunç'un Romanlarında Toplumsal Cinsiyet rolleri*, III. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi, 2010, svezak.1, str. 467

¹⁰⁶ Ibid, str. 467ş

¹⁰⁷ Ibid, str. 467

kulturološki shvaćati. To je "kapacitet" koji kod muškaraca nije ni potpuno unutrašnji, ni potpuno vanjski, kao kod žena, s opasnošću i tjeskobom da će ga u svakom trenutku "izgubiti". Muškost muškarca je uvijek na kušnji i prijetnji, od "funktionalnosti" njegovog spolnog organa do uspjeha njegovog tima, kod kuće, na poslu, na ulici, u saobraćaju, u baru, na stadionu i u krevetu. Ova prijetnja dolazi uglavnom od drugih muškaraca."¹⁰⁸

Kako se moć u rukama muškaraca, koji "nisu pioniri modernizacije nego njezine žrtve", povećavala, njihov strah od gubitka iste je rastao istom brzinom. Štaviše, feministički pokret koji je donio moderni svijet povećao je te strahove i suočio muškarce sa sindromom krivnje i neadekvatnosti. Rastući ženski pokret optužio je muškarce stereotipizirajući ih, dokazao da lahko može kontrolisati oružjem moći i prestao se pokoravati muškarcima. "Muškost", koja je stoljećima navikla biti potrebna, odjednom je postala ponizna, beskorisna i sama.¹⁰⁹

Iako je maskulinitet oblast koja se tek pojavila kao teorija, u Turskoj još ne postoji takvo "muško" polje. Navodeći da postoji "manje studija i ocjena o muškosti nego o ženstvenosti", Ataj tvrdi da je muškost "identitet koji uništava žene "izvana", a muškarce "iznutra" te da patrijarhalni poredak više boli muškarce.¹¹⁰

Definicija Jildrima Turkera za muškarca koji je u modernom svijetu ostao sam sa osjećajima poput beskorisnosti, krivnje, straha od isključivanja od istog spola s jedne strane, i sa pritiskom žena sa druge strane, sažima rečeno: "Muškarac je prokleta stvorenje, nemoguće je da bude ono što jest, a da nije okrutan."¹¹¹

Muškarci su kao i žene žrtve patrijarhalnog života. Kao i ženama nametnuta su im pravila i ciljevi koje moraju dosegnuti, kako bi zadovoljili očekivanja društva i bili prihvaćeni od strane istog. Taj društveni mit o patrijarhalnom muškarcu je toliko jak i intenzivan, da smo

¹⁰⁸ "Erkeklik, bir erkeğin kültürel anlamda onun algısına sahip olmaya başlamasından itibaren hayat boyu her ortamda ve ilişkide yitirilmemesi için mücadele ettiği bir kimlik olarak belirir. Her an "elden gitmesi" tehlikesi ve kaygısı ile erkeğe ne tam anlamıyla içsel, ne de kadında olduğu gibi tamamen dışsal bir "kapasite"dir o. Cinsel organının "iş yapar"lığından tuttuğu takımın başarısına kadar, evde, işte, sokakta, trafikte, barda, statta, halı sahada ve yatakta..., her an sınımanma ve tehdit altındadır bir erkeğin erkekliği. Bu tehdit, esas olarak diğer erkeklerden gelir." (Ibid, str. 468)

¹⁰⁹ Ibid, str. 468

¹¹⁰ Ibid, str. 468

¹¹¹ Ibid, str. 468

i danas, u modernom vremenu i društvu, svjedoci da se epitet “patrijarhalni muškarac” glorifikuje i da za postojanje istog agituju oba spola. Mišljenja smo da je, nažalost, svjesnost o štetnosti istog – kako za pojedinca tako i za kompletno društvo, poražavajuće mala pogotovo kod muškog spola.

4.2.2. Propitivanje društvenog morala i dvostrukih standarda

Ersin i Selda, Šebnemine slike doživljavaju drugačije jer je lično poznaju. Zato ćemo ova dva lika obraditi u posebnom poglavlju. Kako navodi Deniz Depe, Bunjaminov odnos sa Šebnem je uspostavljen posredstvom njenih fotografija iz časopisa koje su mu se svidjele. Zbog toga njegova priča se razlikuje od Seldine i Ersinove, a i problem koji ima temelji se na drugim razlozima.¹¹²

Prvi susret sa časopisom na čijoj naslovnoj strani je Šebnem izazvat će burne reakcije kod ova dva lika. Ersinova veza sa Šebnem temelji se na krvnoj srodnosti i zajedničkoj prošlosti. Spoznaja da je Šebnem, njegova rodica i njegova prva ljubav, model erotskog časopisa, u Ersinu budi niz različitih emocija zbog kojih se on konstantno preispituje i suočava sa prošlošću:

*Sinoć se u Hakanovoj kući sledio čim je otvorio ormar, kada je ugledao Şebnem na naslovnici jednog od časopisa koji mu je pao u krilo. Nije vjerovao u to što vidi. S jedne strane, mislio je da žena s naslovnice izgleda vrlo slično Şebnem, a u istom momentu je shvatio da je to ustvari Şebnem . Bila je to Şebnem, bez sumnje. Nije čak ni ime promijenila.*¹¹³

¹¹² Ibid, str. 472- 473

¹¹³ *Dün gece Hakan'ın evinde, dolabı açar açmaz kucağına dökülen dergilerden birinin kapağında Şebnem'i görünce donup kalmıştı. Gözlerine inanamıyordu. Bir yandan kapaktaki kadının Şebnem'e çok benzediğini düşünüyor, aynı anda Şebnem'in ta kendisi olduğunu görüyordu. Şebnem'di, hiç kuşkusunu yoktu. Adını bile değiştirmemişti.* (Ayfer Tunç, Kapak Kızı, Can Sanat Yayınları, İstanbul , 2005, str. 55) Dostupno na linku:https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1 (Pristupljeno 04.11.2023.)

Kako piše Bahanur Garan, Ersin je licemjerman i ravnodušan prema ženama iz ovih časopisa, sve dok u jednom od njih ne vidi Šebnem. Njegovo mišljenje o erotskim časopisima, riječi poniženja, njegov bijes jer je Šebnem u časopisu, oslikavaju pogled društva na jednu palu ženu. Iako je imao odnose sa prostitutkama, sa zadovoljstvom gledao časopise, pokušao je sakriti iznenađenost kada je vidio njene slike u kući svog prijatelja Hakana. Stidio se reći da mu je Šebnem zapravo bliska rodica:¹¹⁴

*“Poznajesh li je?” Ersin se brzo sabrao. Nije mogao reći da je to oličenje požude koje zuri u hiljade muškaraca s naslovnice jeftinog časopisa, bila kćerka njegovog amidže i njegova prva ljubav. Izrekao je prvu laž koja mu je pala na pamet: “Bili smo u istoj srednjoj školi”.*¹¹⁵

Biti blizak ženi koja je predstavljena kao seksualni objekat najveća je sramota za muškarca. To je ono što Ersina najviše uznemirava u takvoj situaciji. Ona je njegova prva ljubav, njegovana uspomena njegove nevine mladosti.¹¹⁶

*Treba li se zavaravati govoreći da je protiv toga da žensko tijelo bude materijal seksualne fantazije? Zašto je bio licemjerman? Nije imao ništa protiv toga da gleda golišave fotografije drugih žena. Ali kad je Šebnem u pitanju, onda pati. Budući da je nekoć volio, osjeća se poniženo i kao da će poludjeti.*¹¹⁷

¹¹⁴ Bahanur, Garan, *Kapak Kızı'nı Varoluşçu Feminist Okuma Denemesi: Kapak Kızı'nın Kadınları*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları , str.117

¹¹⁵ *“Tanıyor musun?” Ersin kendini çabuk topladı. Adi bir derginin kapağında binlerce erkeğe bakan bu şehvet timsalının amcasının kızı ve ilk aşkı olduğunu söyleyemezdi. Aklına ilk gelen yalamı söyledi: “Aynı lisedeydik.”* (Ayfer Tunç, *Kapak Kızı*, Can Sanat Yayınları, İstanbul , 2005, str. 56) Dostupno na linku:https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1 (Pristupljeno 04.11.2023.)

¹¹⁶ Bahanur, Garan, *Kapak Kızı'nı Varoluşçu Feminist Okuma Denemesi: Kapak Kızı'nın Kadınları*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları, str. 117

¹¹⁷ *Kadın vücudunun cinsel fantezi malzemesi olmasına karşıyım, diyerek kendini mi kandırmalıydı? Niye ikiyüzlüydü? Başka kadınların çıplak fotoğraflarına bakarken karşı olduğu falan yoktu. Ama Şebnem'e gelince*

Na putovanju, iz Ersinovog monologa osjetimo njegovo gađenje prema provinciji, niskom mentalitetu ljudi i njihovim životima. Kako prenosi Šejma Bakalolu, Ersinova kritika provincije je zapravo kritika konzervativnog sistema.¹¹⁸

*Dok je prolazio kroz siromašna predgrađa prijestolnice, Ersin je pomislio da se ponovo jako dosađuje i da ne želi više ići na takva mjesta niti tamo živjeti, čak ni nakratko. Kao malog, riječ kasaba ga je uvijek podsjećala na riječ grubo. Kasaba. Uska, dosadna, zagušljiva mjesta gdje je nekoliko suptilnosti skriveno vrlo duboko. Grube kuće, grube ruke, grub namještaj. Međutim, prije mu se svaki grad u koji je išao činio simpatičnim i poetičnim. Što se promijenilo da je ljupkost kasaba i gradića koja je nekoć izazivala toplinu u njemu, odjednom nestala? Ersin više nije mogao podnijeti činjenicu da stranci koji žive u malim gradovima govore da su sretni i toplo preporučuju život u tako malom gradu. Stavio se na mjesto ljudi koji tamo žive i osjećao se kao da će se ugušiti. Pitao se kako mogu biti sretni.*¹¹⁹

Također, kako prenosi Bakalolu, Ajfer Tunč preko Ersina ovo društvo definiše kao društvo koje se pretvara, glumata. Ono što Ersin govori o gradovima je zapravo kritika upućena licemjernom društvu koje glumata.

acı çekiyordu. Bir zamanlar onu sevmiş olduđu için kendini de aşığılanmış hissediyor, çıldıracak gibi oluyordu. (Ayfer Tunç, Kapak Kızı, Can Sanat Yayınları, İstanbul , 2005, str. 88)

Dostupno na linku:https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1
(Pristupljeno 04.11.2023.)

¹¹⁸ [60428.pdf \(istanbul.edu.tr\)](https://www.academia.edu/60428/pdf/istanbul.edu.tr) str. 7 –8, Pristupljeno 04.04.2024.

¹¹⁹ *Başkentin yoksul banliyölerinden hızla geçerken, içinin yine alabildiğine sıkıldığını, artık böyle bir yere gitmek, kısa süre için de olsa orada yaşamak istemediğini düşündü Ersin. Küçükken kasaba kelimesi ona, kaba saba sözünü hatırlatırdı hep. Pek de yanlış değildi bu. Kasaba. Dar, sıkıcı, pek az olan inceliklerin çok derinlerde saklı olduğu, boğucu yerler. Kaba evler, kaba eller, kaba eşyalar. Oysa eskiden her gittiği kasaba ona şirin, şiirsi görünürdü. Ne değişmişti de kasabaların, küçük şehirlerin eskiden içini bir anda ısıtan şirinliği yok olup gitmişti? Ersin küçük şehirlerde yaşayan yabancıların mutlu olduklarını söylemelerine, böyle bir küçük şehre yerleşmeyi hararetle tavsiye etmelerine dayanamıyordu artık. Kendini orada yaşayanların yerine koydu, boğulacaktı gibi oldu. Nasıl mutlu olabildiklerini sordu kendine.* (Ayfer Tunç, Kapak Kızı, Can Sanat Yayınları, İstanbul , 2005, str. 16) Dostupno na linku:https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1 (Pristupljeno 04.11.2023.)

“U mnogim gradićima žene rade u neuglednim hotelima u kojima obitelji ne odsjedaju. Kucaju na vrata iza ponoći. Da vidite te žene na ulici, nikad ne biste pomislili da rade taj posao. Ali pravo iznenađenje su gradovi. Atmosfera gradova koji se dosađuju cijeli dan odjednom se noću mijenja. Ono što mijenja atmosferu nije samo požuda, već i život kao da se takvo nešto ne događa. Skoro svi znaju da dio grada tako živi, ali niko o tome ne priča.”¹²⁰

Ipak pored Ersinove svjesnosti manjkavosti sistema u kojem živi i jasne kritike društva, Ersin u slučaju Šebnem upravo nosi karakteristike društva kojeg kritikuje. Pored toga što je upoznat sa tragedijom koja je zadesila Šebnem i njenu porodicu, cijene koju je Šebnem platila, on ne pokazuje ni malo empatije i razumijevanja prema njoj. Taj njen čin on tumači iz ugla patrijarhalnog muškarca prema kojem su žene poput Šebnem na samoj margini društva i ne zaslužuju ni najmanju empatiju. U potpunosti je osuđuje, ali ne zbog eventualne štete koju je sebi učinila, već zato što je tim činom između ostalog ponizila i njega, oskrnavila uspomene njegove mladosti i prve ljubavi. Niti je pravda, a ni najmanje je ne pokušava razumjeti. Ono zbog čega nju krivi, kod sebe ni ne doživljava kao nešto pogrešno. Štaviše tretira to kao normalnu stvar, nešto što se podrazumijeva za svakog muškarca.

“ I vi uzimate te časopise. Vjerujete da su žene koje gole poziraju za te vulgarne časopise toliko niskog karaktera da će učiniti sve za novac ili slavu. Sada vas razara što je među tim ženama neko koga ste nekoć cijenili i osjećate se poniženo.” ... Ersin je na trenutak pogledao Seldu kao da je kriv, a zatim skrenuo pogled. "Ne dajem novac na te časopise", rekao je. "Ali naravno da ako naiđem na njih, pogledam kao i svaki muškarac..." "Svejedno, ista stvar", rekla je Selda. "Gledate kako god."¹²¹

¹²⁰ *"Küçük şehirlerin birçoğunda, ailelerin kalmadığı, adı çıkmış otellere bağlı çalışan kadınlar var. Gece yarısından sonra kapıları tıklatıyorlar. Kadınları sokakta görseniz katiyen ihtimal vermezsiniz bu işi yaptıklarına. Ama asıl şaşırtıcı olan şehirler. Bütün gün bunalan şehirlerin gece olunca birden çehresi değişiyor. Çehreyi değiştiren şey sadece şehvet değil, böyle bir şey olmuyormuş gibi yaşamak. Şehrin bir kısmının böyle yaşadığını hemen herkes biliyor, ama kimse telaffuz etmiyor."*
[60428.pdf \(istanbul.edu.tr\)](https://istanbul.edu.tr/60428.pdf) str. 64 . Pristupljeno 04.04.2024.

¹²¹ *"Siz de alıyorsunuz o dergilerden. O bayağı dergilere çıplak poz veren kadınların para ya da şöhret için her şeyi yapacak kadar düşük karakterli olduklarına inanıyorsunuz. Şimdi vaktiyle değer vermiş olduğunuz birinin o kadınlar arasında yer alması sizi mahvediyor, kendinizi aşağılanmış hissediyorsunuz." ...Ersin suçlu gibi baktı Selda'ya bir an, gözlerini kaçırıldı. "Ben o dergilere para vermiyorum," dedi. "Ama rastlarsam bakıyorum tabii, her erkek gibi..." "Farketmez, aynı şey," dedi Selda. "Bakıyorsunuz ya." (Ayfer Tunç, Kapak Kızı, Can Sanat Yayınları, İstanbul , 2005, str. 168, 169) Dostupno na*

Bori se sa sobom, preispituje se i kaje što je ostavio na pola puta, ali ni on kao ni Bunjamin nema hrabrosti da naruši taj patrijarhalni sistem. "Zar je ne možete ponovo voljeti?" Selda se osvrnula na Šebnemovu obnaženost. "Možete je voljeti uprkos tome, naravno ako se dosta promijenite." "Nemoguće," rekao je Ersin. "Jesu li ove gole poze mrlje? Ne mogu se obrisati kažete?" "Ako se mora iskreno reći..." "Mora," rekla je Selda, prekinuvši ga. "Ja to ne mogu podnijeti. Niti sam toliko hrabar niti toliko jako volim."¹²²

Šebnem, i Seldu suočava sa samom sobom, ali njen doživljaj Šebnem se razlikuje od Ersinovog. Kako navodi Bahanur Garan, Selda koja je najbliži svjedok njene borbe za egzistenciju smatra da je Šebnem ovaj "put slave" odabrala da pokaže da opstaje pred životnim izazovima i da pokaže svoju hrabrost. Taj entuzijazam i želja za slavom seže mnogo godina unazad. Čim je postala svjesna svoje ženstvenosti, Šebnem je počela sanjati da će i njene slike krasiti zidove.¹²³

Pri prvom razgovoru Šebnem i Selde, Šebnem je lagala i preuveličavala jer je željela privući pažnju. Također, kako smo i kazali u poglavlju posvećenom Šebnem, ona je i tada bila svjesna vlastite ljepote i svjesno koristila muškarce za svoje interese. U tom razgovoru Šebnem se možda i nesvjesno otkrila Seldi. Seldino bezbrižno djetinjstvo, porodica, obrazovanje su stvari koje Šebnem nema. Na momenat i pokazuje da je ljubomorna na

linku:[https://www.academia.edu/37873687/Ayfer Tun%C3%A7 Kapak K%C4%B1z%C4%B1](https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1) (Pristupljeno 04.11.2023.)

¹²² "Onu yeniden sevemez misiniz peki?" Şebnem'in çıplaklığına dokundu Selda. "Buna rağmen sevebilirsiniz, çok değişirsiniz herhalde." "Mümkün değil," dedi Ersin. "Yapamam." "Leke mi bu çıplak pozlar? Silemem mi diyorsunuz?" "Dürüst olmak gerekirse..." "Gerekir," dedi Selda, sözünü keserek. "Ben bunları kaldıramam. Ne o kadar güçlüyüm ne de o kadar çok seviyorum." (Ayfer Tunç, Kapak Kızı, Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2005, str. 177) Dostupno na

linku:[https://www.academia.edu/37873687/Ayfer Tun%C3%A7 Kapak K%C4%B1z%C4%B1](https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1) (Pristupljeno 04.11.2023.)

¹²³ Bahanur, Garan, Kapak Kızı'nı Varoluşçu Feminist Okuma Denemesi: Kapak Kızı'nın Kadınları, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları, str. 15

Seldinu sobu, ali se i to trudi sakriti na sebi svojstven način¹²⁴: "... *Ta mlada djevojka koja je kada je vidjela Seldinu sobu koja je svakim detaljem pokazivala da je ona jedinica u svojoj porodici, rekla "Nikada nisam imala ovakvu sobu", a zatim se nasmijala i snishodljivim tonom dodala: "Ovo je previše djevojačka soba", bojeći se da su te riječi otkrile ljubomoru i poraz u njoj; "Podsjetila je uspješnu, bistru, uzornu Seldu na sebe i htjela reći, živim."*¹²⁵ Upravo zato je Selda najbliži svjedok njene borbe za opstanak, kako piše Garan ona jedina i vidi šta se zapravo krije iza „Djevojke s naslovnice“, a to je vapaj u pomoć.¹²⁶

U romanu *Kapak Kızı* kroz lik Selde vidimo kritiku savremene porodice koja naizgled ne vrši pritisak na svoju djecu, ali ni ne uspostavlja s njima ravnopravan odnos, nego hijerarhiju i kućna pravila koja se moraju poštovati. Ova porodica, koja je dovoljno moderna da traži od svoje kćerke da zamijeni široki crni kaput koji je kupila jer njoj priliči modernije, spremna je ošamariti istu tu kćer jer je jednu večer ostala vani, ne pitajući je za razlog:¹²⁷ *Bio je to hladan, distanciran, šamar kontrole koji je udaren jer se trebao udariti. U tom trenutku pomislila je da je njen otac još autentičnije šamarao svoje vojnike; jednom je svjedočila tome, vidjela je nasilje koje je iskrilo u očima njenog oca. Na stranu što se nije dovoljno zabrinula za nju zbog šamara koji je dobila, Seldu je više dirnulo to što je majka nije ni tješila. Njezina je majka govorila s iskrenom tugom, no izvor njezine tuge nije ono što je Selda možda proživjela, već činjenica da je poljuljala povjerenje koje joj je ukazano. Nije je*

¹²⁴ Ibid, str.115

¹²⁵ "... *Selda'nın her ayrıntısıyla ailesinin biricik kızı olduğunu belli eden odasını gördüğünde "Benim böyle bir odam olmadı," diyen, sonra bu sözlerin içindeki kıskançlığı ve ezikliği dışa vurmuş olmasından korkarak, küçümser bir tonla "Çok kız odası bu," diye ekleyerek gülen o genç kız; başarılı, parlak, imrenilesi Selda'ya kendini hatırlatmış, yaşıyorum demek istemişti.*" (Ayfer Tunç, *Kapak Kızı*, Can Sanat Yayınları, İstanbul , 2005, str. 37) Dostupno na

linku:https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1 (Pristupljeno 04.11.2023.)

¹²⁶ Bahanur, Garan, *Kapak Kızı'nı Varoluşçu Feminist Okuma Denemesi: Kapak Kızı'nın Kadınları*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları, str.115

¹²⁷ [60428.pdf \(istanbul.edu.tr\)](#) str. 50. Pristupljeno 04.04.2024.

*pitala što si sinoć radila, curo gdje si bila, jesi li se zaljubila, jesi li spavala, žališ li ili ne. Nije ništa htjela saznati. – Selda je bila slomljena.*¹²⁸

Selda je djevojka odrasla u porodici punoj ljubavi. Imala je bezbrižno djetinjstvo. Nju i njenog brata roditelji nisu lišili ničega, osim što ih nisu pustili u život.¹²⁹

*Da, roditelji njih dvoje nisu ničega lišili, osim što ih nisu pustili u život. Međutim, život uvijek nosi nesreće kakve još niko nije doživio, a kad se čovjek kloni svih njih, ovako na suho izgori, a da ni ne osjeti okus paljevine.*¹³⁰

Selda je odrasla pod staklenim zvonom, poštovala je pravila svoje kuće i pratila put koji su joj roditelji zacrtali. Slijedila je njihova uvjerenja i želje. Zbog toga je postala osoba koja se boji vezivanja, ljubavi, patnje, sreće, plakanja, života, življenja.¹³¹

“Zakoračiti u tamu, izazovni život, pobunjenički duh, hrabri, odvažni... Uvijek sam se toga bojala.” U glasu joj se osjećao djetinjast, ali bolan ton. “Tako sam se bojala da se ne

¹²⁸ *Soğuk, mesafeli, atılması gerektiği için atılmış, kontrollü bir tokattı. Babasının askerlerini bile daha sahici tokatladığını düşünmüştü o an; buna bir kere tanık olmuş, şiddetin babasının gözlerinde nasıl kıvılcımlandığını görmüştü. Yediği bu tokadın yeterince kaygı içermemesi bir yana, annesinin yarasını deşmemesi daha çok dokunmuştu Selda'ya. Samimi bir üzüntüyle konuşmuştu annesi, ama üzüntüsünün kaynağı Selda'nın neler yaşamış olabileceği değil, ona gösterilen güveni sarsmış olmasıydı. Dün gece ne yaptın kızım, nerdeydin, diye sormamıştı, âşık mı oldun, yattın mı, pişman musun, değil misin? Hiçbir şeyi öğrenmek istememişti. İçi sızladı Selda'nın.”* (Ayfer Tunç, *Kapak Kızı*, Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2005, str. 150) Dostupno na linku: https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1 (Pristupljeno 04.11.2023.)

¹²⁹ [60428.pdf \(istanbul.edu.tr\)](https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1) str. 50. . Pristupljeno 04.04.2024.

¹³⁰ *Anne babası ikisinin de hiçbir şeylerini eksik etmemişlerdi, evet, hayata itmek dışında. Oysa hayat daima daha önce hiç kimse tarafından denenmemiş musibetler taşıyor ve insan hepsinden uzak kalınca böyle kuru kuruya yanıyordu işte, yanmanın bile tadını alamadan.* (Ayfer Tunç, *Kapak Kızı*, Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2005, str. 149) Dostupno na linku: https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1 (Pristupljeno 04.11.2023.)

¹³¹ [60428.pdf \(istanbul.edu.tr\)](https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1) str. 50. Pristupljeno 07.04.2024.

opečem. Nisam mogla rizikovati nijednu ljubav za koju sam osjećala da će me na kraju spaliti. Zato sad gorim na suho”.¹³²

Zahvaljujući Šebnem, Selda će uvidjeti pustoš svog života. Prvi susret sa Šebnem, poljujat će Seldin komfor života iz korijena iako će to sebi priznati mnogo kasnije:

*“Kakve to veze ima s tom djevojkom, djevojkom koja gleda s naslovnice ovog vulgarnog časopisa”, reći ćete. Ima. To se događa kada sredinom tvog života prođe jedna Šebnem, za koju znaš da će proći putevima kojima se ne smije proći, bez oklijevanja, i da neće nimalo oklijevati otvoriti najopasnija vrata.” Bila je toliko zaokupljena sobom da nije pogledala Ersina. Ruke su joj se tresle, zapalila je jednu cigaretu. “Imala je četrnaest ili petnaest godina kad sam je upoznala. Možda trinaest. Ne znam. Okrenula me naopačke. Bila sam Selda, jedina kćer u porodici, kojoj bi se automatski otvarala sva vrata života i primala je unutra. Godine su prošle. Mislila sam da sam zaboravila da me okrenula naopačke. Ali nisam zaboravila. To je močvara u meni.”*¹³³

Drugi susret, koji će se desiti mnogo godina kasnije, dat će Seldinom životu novu dimenziju: *Godinama kasnije, kad je gledala Šebneminu bolnu obnaženost, vidjela je isti bunt i hrabrost i bila nejasno ljubomorna, ali ovaj put joj je um odlutao na drugo mjesto i s užasom je shvatila da je njena prošlost bila jedna poput prazne limenke. Pripisala je to*

¹³² “Karanlığa adım atmaktan, hayata kafa tutmaktan, fırtınalı ruhlardan, cesurlardan, ataklardan... Hep korktum.” Sesinde çocuksu, ama acıtıcı bir tını vardı. “Yanmaktan çok korktum. Sonunda yanacağımı hissettiğim hiçbir aşkı göze alamadım. Bu yüzden kuru kuruya yanıyorum şimdi.” (Ayfer Tunç, Kapak Kızı, Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2005, str. 146) Dostupno na linku: https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1 (Pristupljeno 04.11.2023.)

¹³³ “Bunun şu kızla, şu bayağı derginin kapağında bakan kızla ne alakası var, diyeceksiniz. Var. Geçme denilen yollardan vakitsiz geçeceğini, en tehlikeli kapıları açmakta hiç tereddüt etmeyeceğini anladığınız bir Şebnem hayatınızın tam ortasından geçmişse böyle oluyor işte.” Öylesine kendiyle meşguldü ki, Ersin’e bakmadı. Elleri titriyordu, bir sigara yaktı. “Onu tanıdığımda on dört on beş yaşlarındaydı. Belki de on üç. Bilmiyorum. Beni altüst etmişti. Ben ki, ailesinin biricik kızı, hayatın bütün kapıları kendiliğinden açıp içeri buyur edeceği Selda’ydim. Yıllar geçti. Beni altüst ettiğini unutmuş olduğumu sanıyordum. Ama unutmamışım. İçimdeki bataklık oymuş.” (Ayfer Tunç, Kapak Kızı, Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2005, str. 158) Dostupno na linku: https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1 (Pristupljeno 04.11.2023.)

*činjenici da je uvijek živjela prihvaćajući istinu drugih, svoje porodice, škola koje je pohađala i ljudi do kojih joj je stalo. Toliko usvajanje tuđih istina na kraju je njen život pretvorilo u niz časova.*¹³⁴

U razgovoru između Ersina i Selde u kojem se otkrivaju jedno drugom, upoznajemo ova dva lika. Kako odmiče putovanje, tako se priče ova dva lika, polako iznose na vidjelo. Iznoseći svoje istine, razočarenja, principe, Ersin i Selda diskutuju posredstvom Šebnem. Ajfer Tunč nam kroz ova dva lika predstavlja dvije perspektive, dva različita gledišta, stav jednog muškarca i jedne žene o moralnom posrnuću osobe koju poznaju.

Ogoljevaju se jedno drugome, ali Selda je ta koja povlači ključni potez. U jednom momentu iz torbe vadi časopis na čijoj naslovnoj strani je Šebnem. Seldi je Šebnem pomogla da se suoči sa samom sobom, i pogleda konačno istini u oči. Kako bi opstala Šebnem svoje tijelo doslovno baca pred muškarce, dok Selda opstaje tako što bježi od njih. Šebnem je zapravo njena suprotnost, tajni alter ego.

*Selda je u njoj vidjela tajni identitet koji je ostao u kutku njezina srca, tajni identitet koji je njegovala sve do smrti. Ali kako su godine prolazile, njen tajni identitet je ubio sam sebe u obliku druge osobe koja mu je dolazila u san nekim noćima. Sada je prošlost stajala iza nje ovako, kao prazna, ali zatvorena kutija.*¹³⁵

¹³⁴ *Yıllar sonra Şebnem'in bir yanıyla acıtıcı çıplaklığına bakarken aynı başkaldırıyı ve cesareti görüp belli belirsiz kıskanmış, ama bu defa zihni başka yere sıçramış, geçmişinin boş bir teneke kutu kadar zavallı olduğunu dehşetle farketmiş; bunu, hep başkalarının, ailesinin, okuduğu okulların, önemseydiği insanların doğrularını kabul ederek yaşamasına bağlamıştı. Başkalarının doğrularını bu kadar benimsemek, hayatını bir dersler silsilesi haline getirmişti sonunda.* (Ayfer Tunç, *Kapak Kızı*, Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2005, str. 34) Dostupno na linku: https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1 (Pristupljeno 04.11.2023.)

¹³⁵ *Selda kalbinin bir köşesinde duran, ölmeyecek kadar beslediği gizli bir kimliğin benzerini görmüştü onda. Ama yıllar geçerken o gizli kimliği, bazı geceler rüyasına giren başka bir insan halindeki kendini öldürmüştü. Şimdi geçmiş arkasında böyle, içi boş, ama kapalı bir kutu gibi duruyordu.* (Ayfer Tunç, *Kapak Kızı*, Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2005, str. 33) Dostupno na linku: https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1 (Pristupljeno 04.11.2023.)

Poslije dugo vremena je sebi priznala da je Šebnem njena sušta suprotnost, da je sve ono što ona nije: *Zašto Vi toliko patite? "Zato što je ona stvorila moju suprotnost", rekla je Selda. "Kada čovjek to shvati, osjeća bol. Ovime što je učinila pokazala mi je da je spremna otići do samog dna. - Ići ću do kraja, nije me ni briga - rekla je. Sve do dna. Ako se ne usudite ići do dna, nećete nigdje stići. Tako je to uništilo smisao mog života. A svakako nije ni imao smisao."*¹³⁶

Kroz lik Selde prikazano nam je kakvu štetu na jednoj mladoj i obrazovanoj ženi može napraviti patrijarhat umotan u ukrasni papir modernog vremena. Jedna mlada osoba koja ima sve uslove svijeta da bude zadovoljna, ne može da pronađe sebe i svoj mir jer je potpuno devastirana traumama nastalim tragom jednog izmišljenog sistema. S druge strane kroz lik Ersina slikovito je prikazano koliko je jedan takav sistem zapravo okrutan i nemilosrdan. Predstavlja jedan začarani krug koji svojom postavkom jednu osobu može dovesti do potpunog samouništenja.

4.3. Opstanak žena pod nametima patrijarhalnog sistema

U ovom poglavlju, koje je ujedno i posljednje poglavlje ovog rada, obradit ćemo način na koji ženski likovi u romanu opstaju u patrijarhalnom društvu. Svaka žena kojoj ćemo posvetiti pažnju u ovom poglavlju iznalazi sebi svojstven način opstanka. Kako piše Bahanur Garan, žene vode egzistencijalnu borbu sa muškarcima, ali i sa ženama.¹³⁷ Glavnim

¹³⁶ *Niye bu kadar acı çekiyorsunuz ki?" "Çünkü benim karşıtımı oluşturmuş," dedi Selda. "Bunu anlayınca acı çekiyor insan. Şu yaptığıyla en dibi göze aldığını göstermiş oldu bana. Sonuna kadar giderim, umurumda bile olmaz, dedi. En dip neresiyse oraya kadar. Dibi göze almazsan hiçbir yere varamazsın. Böylece benim hayatımın anlamını sıfırlamış oldu. Zaten bir anlamı da yokmuş."* (Ayfer Tunç, *Kapak Kızı*, Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2005, str. 167) Dostupno na

linku: https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1 (Pristupljeno 04.11.2023.)

¹³⁷ Bahanur, Garan, *Kapak Kızı'nı Varoluşçu Feminist Okuma Denemesi: Kapak Kızı'nın Kadınları*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları, str.113

muškim likovima smo već posvetili pažnju u prethodnim poglavljima, a u ovom ćemo analizirati žensku borbu za društvenu afirmaciju i opstanak.

Na samom početku ćemo citirati Bahanur Garan koja kaže da žene u romanu *Djevojka s naslovnice* opstaju tako što se udaju ili rode djecu, ili bježe od muškaraca ili svoje tijelo stavljaju pred njih.¹³⁸ Već smo obradili glavni lik romana, Šebnem koja bira posljednju opciju i nemilosrdno se baca pred muškarce, i lik Selde koja bježi od njih. Ono što je specifično za ovaj roman je to da su pored muškaraca i same žene neprijatelji drugim ženama.

U *Djevojci s naslovnice*, koncept ljepote je opisan kao prijetnja, prokletstvo koje se prenosi s majke na kćerku. Ljepota Šebnem i njene majke Hulije predstavljaju opasnost i za muškarce i za žene. Zbog ove ljepote, i Ersinova i Seldina porodica su se uvijek klonile Šebnem i njene majke, prepuštajući ih svojoj sudbini. Zato Šebnem koristi svoje tijelo kao oružje protiv svojih neprijatelja.¹³⁹

Svoju ljepotu gura pred oči onih koji ne žele da je vide. Ova golotinja nije provokativna, pohotna, već bolna i gorka. Ono što ostaje golo je savjest utopljena u stidu. Savjest koja je godinama ostajala prikrivena, skrivena među svakodnevnim brigama. Šebnem je bezobzirno ogolila ne samo sebe već i skrivenu savjest, otkrivajući goli stid i grijeh.¹⁴⁰

Hulija, Šebnemina majka, žena je koja je prokleta zbog svoje ljepote i pretvorena u objekat mržnje. Za Ersinovu baku Fikrije ona je prokleta nevjesta, u očima Seldine bake Nezaket potencijalna opasnost koja će zvesti njenog sina Lamija, a za Seldinu tetku Lamiju i ona je seksualna prijetnja koja će oduzeti njenog muškarca, kao i za Nihal, Ersinovu majku. Kako prenosi Garan, zajednički imenitelj svih ovih žena je muškarac koji se ne može dijeliti¹⁴¹.

Hulija je nezavisna žena koja radi šta hoće i ne mari ni za čije mišljenje. I njen brak i razvod desili su se njenom vlastitom odlukom. Zbog toga je za žene koje se pridržavaju patrijarhalnih pravila, Hulija predstavljala opasnost svojim slobodnim duhom, ali i svojom ljepotom, a one su pokušavale da udalje od Hulije muškarce iz porodice tako što su je omalovažavale i vrijeđale kad god su imale priliku. Iako kritikuju Huliju pribjegavajući vrijednosnim sudovima i moralnim pravilima, pravi problem je ljubomora. Prema Beauvoir,

¹³⁸ Ibid, str.114

¹³⁹ Ibid, str. 116

¹⁴⁰ Ibid, str. 116

¹⁴¹ Ibid, str.117 -118

takve žene biraju ulogu "požrtvovane supruge" i uspostavljaju liniju odbrane od lijepe žene, pokušavajući na ovaj način zadržati svog muškarca: „*Ako žena nije lijepa i privlačna, ako nema sretan život, tada će usvojiti ulogu žrtve, sa nepobjedivom tvrdoglavošću će igrati ulogu Mater dolorase (ožalošćene majke), neshvatljive žene, i uvijek će smatrati sebe 'najnesretnijom ženom na svijetu'.*”¹⁴²

*Tetka Hulija živjela je svoj život kako je htjela, udala se za čovjeka kojeg je voljela uprkos protivljenju i njene i njegove porodice i otišla od istog čovjeka uprkos protivljenju obje strane. Nikoga nije slušala. Nije slušala savjete, pametovanja, pa čak ni blage ukore. Njen stav da ne mari ni za koga i njena sloboda doveli su do toga da je je ova porodica za koju se činilo da sluša riječi drugih kao da su svetinja i da se klanja vlastitom moralu, a posebno tetka Lamija, izopćila.*¹⁴³

Žene koje su ljubomorne na Huliju pribjegavaju ulogama požrtvovane supruge i uplakane majke i ne ustručavaju se da je napadaju. Dok su Lamija i Nihal kao oličenje časti i morala u ulozi požrtvovanih suprug, Nezaket i Fikrije koje pokušavaju da zaštite svoje sinove su u ulozi uplakane majke.¹⁴⁴

Baka kao da je iz kuće krenula na sahranu. Dok su dolazili rođaci, bližnji i prijatelji da požele brzo ozdravljenje, bakina bol je bila svježja, jaukala je i plakala kao da više nikada neće vidjeti lice svog sina i govorila je da sanja ovu nesreću. Uvijek se postavljalo isto pitanje. "Kako se to desilo?" Događaj je opet prepričavan istim riječima, a Ersinova majka, koja je prepričavala, uvijek je izgovarala istu laž: "Taj dan je rekla djeci, imam neki čudan predosjećaj, na hajr." Međutim, bio je to dan kao i svaki drugi, majka nije pričala o svom

¹⁴² Ibid, str.118

¹⁴³ Hülya Hala hayatını istediği gibi yaşamış, sevdiği adamla hem onun, hem kendi ailesinin muhalefetine rağmen evlenmiş, aynı adamdan yine her iki tarafın muhalefetine rağmen ayrılmıştı. Kimsenin sözünü dinlememişti. Bilgiç nasihatlere, akıl vermelere, hatta hafif yollu azarlamalara kulak asmamıştı. Kimseyi takmayan hali, başına buyruk oluşu, birbirlerinin sözünü kutsal söz gibi dinler görünen, kendi ahlaklarına tapınan bu ailenin, özellikle Lamia Halasının onu dışlamalarına yol açmıştı. (Ayfer Tunç, Kapak Kızı, Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2005, str. 40) Dostupno na

linku:https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1 (Pristupljeno 04.11.2023.)

¹⁴⁴ _Bahanur, Garan, Kapak Kızı'nı Varoluşçu Feminist Okuma Denemesi: Kapak Kızı'nın Kadınları, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları, str.118

*čudnom predosjećaju, gledala je televiziju s uobičajenom vedrinom sve dok nije zazvonio telefon.*¹⁴⁵

Primjer koji smo ovdje naveli odnosi se upravo na igranje uloge uplakane majke u svakoj situaciji koja ne ide u korist kako bi se skrenula pažnja. To je ujedno neborivi i najjači adut koji povlači jedna žena nemoćna da se bori na bilo koji drugi način. Ovaj primjer predstavlja reakciju Džavitove majke, koja je saznala da joj je sin povrijeđen. Ali nije samo majka ta koja pretjeruje u ovoj situaciji nego i njena druga nevjesta i Ersinova majka. Sve to u svrhu isticanja i očajničkog skretanja pažnje na sebe.

Ponižavajući Huliju, Nihal i Fikrije vjeruju da tako uzdižu vlastite moralne vrline; one su ljubomorne ne samo na Hulijinu ljepotu nego i na njen slobodni, veseli duh. Hulija je opasna jer se oblači drugačije, jer slobodnije priča. Štaviše, Hulija je ludo voljena od strane jednog muškarca, u potpunosti je doživjela ljubav i strast.¹⁴⁶

*Da je bila iskrena, bilo bi joj žao zbog onoga što se dogodilo tetki Huliji i govorila bi o ženi sa sažaljenjem, a ne s mržnjom. Majka je bila ljubomorna na Huliju, junakinju strastvene ljubavi, iako je ta ljubav imala tužan kraj, nije mogla podnijeti ni sjenu žene koja je blistala zbog ljubavi koju je doživjela, a ta duboka ljubomora je izazvala da potpuno odbaci ideju ljubavi.*¹⁴⁷

¹⁴⁵ *Babaannesinin evinden yarı cenaze çıkmıştı sanki. Akrabalar, yakınlar, eş dost geçmiş olsun ziyaretine geldikçe babaannesinin acısı tazeleniyor, sanki oğlunun yüzünü bir daha göremeyeceğim gibi feryat ederek ağlıyor, bu felaketin rüyasını gördüğünü söylüyordu. Hep aynı soru soruluyordu. "Nasıl olmuş?" Olay aynı kelimelerle bir daha anlatılıyor, anlatan annesi ise Ersin hep aynı yalanı işitiyordu: O gün çocuklara da dedim, içimde bir sıkıntı var, Allah hayır etsin diye." Oysa her günkü gibi bir gündü, annesi içindeki sıkıntıdan filan söz etmediği gibi, telefon çalana kadar her zamanki neşesiyle televizyon seyretmişti.* (Ayfer Tunç, Kapak Kızı, Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2005, str. 66, 67) Dostupno na linku: https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1 (Pristupljeno 04.11.2023.)

¹⁴⁶ Bahanur, Garan, Kapak Kızı'nı Varoluşçu Feminist Okuma Denemesi: Kapak Kızı'nın Kadınları, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları, str.118

¹⁴⁷ *Samimi olsaydı Hülya Yenge'nin başına gelenlere üzülür, kadından nefretle değil acımayla söz ederdi. Annesi acı bir finalle bitmiş olsa da tutkulu bir aşkın kahramanı olan Hülya Yenge'yi içten içe kıskanmış, yaşadığı aşkla parlamış bir kadının gölgesine bile tahammül edememiş, bu derin kıskançlık aşk fikrini tümüyle reddetmesine neden olmuştu.* (Ayfer Tunç, Kapak Kızı, Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2005, str. 64) Dostupno

To je ljubav koju Nihal ne može prihvatiti. Ima muža i porodicu, ali uvijek je gorjela od želje za ljubavlju. Nihal je žena koja je u patrijarhalnom duhu odgojena da bude domaćica, svoj život osigurava ulogom dobre supruge, a posvećena je braku na koji se ne može obavezati s ljubavlju, nego žrtvom i odanošću. Ako nema porodice, nema ni nje, zato se boji da ne bude odbačena od iste. Privrženost porodici svaki put naglašava i traži potvrdu te privrženosti, tako popunjava prazninu u sebi. Konstantno insistira da je osjetila kad joj je svekrva umrla, iako to nije tačno.¹⁴⁸

*Njegova majka je izmišljala slične stvari onog dana kada su saznali da je baka umrla u snu, dok je primala saučešće, željela je stvoriti utisak da je veza između nje i njezine svekrve dublja nego što se zna. Ersin je mislio da se njegova majka htjela osjećati kao da u potpunosti pripada obitelji pokušavajući prikazati da je imala odnos kojeg zapravo nije bilo.*¹⁴⁹

Požrtvovana majka Nihal također ističe da i kad bi bila izložena nasilju kao Huliya da ne bi nikada napustila muža kao ona:¹⁵⁰

Odjednom je otac rekao majci: "Jesam li ikada digao ruku na tebe?" "Što sad ovo znači?" rekla je majka, smrknuta lica. "Reci", insistirao je otac. "U braku smo toliko godina.

na linku:https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1

(Pristupljeno 04.11.2023.)

¹⁴⁸ Bahanur, Garan, Kapak Kızı'nı Varoluşçu Feminist Okuma Denemesi: Kapak Kızı'nın Kadınları, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları, str. 118, 119

¹⁴⁹ *Babaannesinin uykusunda ölmüş olduğunu öğrendikleri gün için de annesi benzer şeyler uydurmuş, başsağlığı dileklerini kabul ederken, kayınvalidesiyle arasındaki bağlılığın sanılandan daha derin olduğu duygusunu yaratmak istemişti. Ersin annesinin gerçekte olmayan bir bağı varmış gibi göstermeye çalışarak, kendini aileye tam anlamıyla ait hissetmek istediğini düşünmüştü.* (Ayfer Tunç, Kapak Kızı, Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2005, str. 67) Dostupno na

linku:https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1 (Pristupljeno 04.11.2023.)

¹⁵⁰ Bahanur, Garan, Kapak Kızı'nı Varoluşçu Feminist Okuma Denemesi: Kapak Kızı'nın Kadınları, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları, str. 119

Jesam li te ikad udario?" Majka nije imala namjeru odgovoriti. Shvatila je gdje to vodi i okrenula glavu. Otac je povisio ton: "Ali Hulija je završila u bolnici jer joj je moj brat razbio usta i nos!" "Sigurno je to i tražila", promrmljala je baka, i da je imala snage nositi se s grubošću u glasu svog sina, ne bi se zadovoljila mrmljanjem. Otac ih je bijesno gledao. "Stavi se na Hulijino mjesto", nastavio je. "Reci istinu, da si ti ona, da li bi ostala?" ... "Ostala bih", rekla je. "Dok ne umrem." Kad je Ersin u očevom pogledu prema majci vidio razočarenje, čak i sažaljenje, prvi je put osjetio da je pogriješio misleći da između njih dvoje postoji bujica ljubavi, shvatio je da se nikada nisu istinski voljeli.¹⁵¹

Ta rečenica je toliko hladnokrvna da čak i u njenom mužu budi razočarenje. Ali ta rečenica otkriva očajnu borbu jedne žene da je se prizna. Možda je i svjesna da je način pogrešan, ali to je jedino što će joj osigurati priznanje u porodici, pa makar bilo zasnovano na pogrešnim stvarima. I u ovom primjeru Ersinove majke vidimo kako patrijarhalni sistem koji izvana osnažuje i čuva brak, iznutra uništava njegovu svrhu. Ersinovu majku kad je Hulija u pitanju najviše i boli to što je ona voljena i poštovana od svog muža. A kad njoj muž ovim pitanjem pruži priliku da zadobije njegovo poštovanje, da ga učini ponosnim, ona to svjesno odbija. Jer nijedna žena u porodici nije proživjela život a da je bila voljena i cijenjena, pa ne mora ni ona. Istu stvar i žarko želi, ali i odbija da ima. Jer su sve te žene mišljenja da će se brak sačuvati na ovaj ili onaj način, bilo ljubavi ili ne. Za njih je prava borba, borba između sebe. Kad naiđu na jednu koja odudara od njih i odbija ono na šta su one naučene, kako bi je pobijedile udružuju se jedna s drugom, makar se smrtno mrzile.

¹⁵¹ *Babası birden "Sana hiç elimi kaldırdım mı?" dedi annesine. "Bu da ne demek şimdi?" dedi annesi, yüzü asılmıştı. "Söyle," diye diretti babası. "Bunca yıllık evliyiz. Sana bir fiske vurdum mu bugüne kadar?" Annesinin buna cevap vermeye hiç niyeti yoktu. Konunun sarpa saracağını anlamış, başını çevirmişti. Babası sesini yükseltti: "Ama Hülya benim kardeşim ağzını burnunu dağıttığı için hastanelik oldu!" "Haketmiş ki olmuş," diye mırıldandı babaannesi, oğlunun sesindeki sertlikle başetmeye gücü olsa mırıldanmakla yetinmeyecekti. Babası zehir gibi bakıyordu. "Kendini Hülya'nın yerine koy," diye devam etti. "Doğruyu söyle, sen olsaydın durur muydun?... "Dururdum," dedi, "hem de ölene kadar." Ersin babasının annesine bakışında bir hayal kırıklığı, hatta küçümseyici bir acıma okuyunca, ikisinin arasında bir sevgi seli bulunduğunu sanmakla yanıldığını, hiçbir zaman birbirlerini tam anlamıyla sevmemiş olduklarını ilk kez hissetti. (Ayfer Tunç, Kapak Kızı, Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2005, str. 67,68) Dostupno na linku: [https://www.academia.edu/37873687/Ayfer Tun%C3%A7 Kapak K%C4%B1z%C4%B1](https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1) (Pristupljeno 04.11.2023.)*

Moja majka nije bila ružna, ali bila je tako zasjenjena pored tetke Hulije, kao i Vaša tetka... Imala je samo jedno rješenje. Navodno. Da mrzi ljepotu s kojom se ne može nositi. Tako je i uradila. Cijelim svojim bićem je mrzila tetku Huliju, a i njenu nasljednicu odnosno Šebnem.¹⁵²

I Ersinova baka Fikrije, proglasila je Huliju koja je voljena i cijenjena od jednog muškarca neprijateljem i prije nego što je upoznala. Fikrije nastavlja tokom cijelog života neprijateljstvo koje je počelo kada je njen sin Džavid oženio Huliju bez imalo oklijevanja i ne pitajući majku za mišljenje. Čak će smatrati Huliju odgovornom za Džavitovu nesreću i proklinjat će je sve do smrti.

Prokletstvo je počelo kad je amidža došao baki i rekao: "Volim jednu djevojku, mama, ovog ljeta će postati medicinska sestra, odlučili smo da ćemo se vjenčati." Ersin nije mogao zaboraviti bakin glas koji je drhtao od mržnje prema tetki Huliji. Dok je pričala da je bila jako ljuta na sina jer nije tražio majčino dopuštenje ni blagoslov, njeno naborano tamno lice postalo je još tamnije i manje. Zar je njena sinčina bio dostojan te podle žene? I dok je čak i mlade djevojke poznatog porijekla, zlata vrijedne smatrala nedostojnima njena sina, sina joj je zavela jedna kučka i zagorčala mu život. Baka je mrzila Huliju i prije nego što joj je i vidjela lice jer je ona bila nepokolebljivi izbor njena sina, a majka se nikada nije sprijateljila sa ženom koja je bila voljena strastvenom ljubavlju i čije je postojanje ovom ljubavlju dobilo na vrijednosti, i bez obzira s koje strane gledala na priču, uvijek je pokazivala na nju kao na krivca. Tetka Hulija je bila predmet beskrajnog prokletstva jer je muž toliko volio, zbog čega su se obje žene osjećale bezvrijednima.¹⁵³ Fikrije je žena koja se kroz svoga sina bori za

¹⁵² *Annem çirkin sayılmaz, ama sizin halanız gibi, Hülya Yenge'nin yanında öyle gölgede kalıyordu ki... Tek çaresi vardı. Varmış. Meğer. Başedemediği bir güzellikten nefret etmek. O da öyle yaptı. Kendini var edecek kadar çok nefret etti Hülya Yenge'den ve türevinden, yani Şebnem'den.* (Ayfer Tunç, Kapak Kızı, Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2005, str. 177) Dostupno na linku: https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1 (Pristupljeno 04.11.2023.)

¹⁵³ *Uğursuzluk amcasının bir gelişinde babaannesine "Bir kızı seviyorum anne, bu yaz hemşire çıkıyor, karar verdik, evleneceğiz," demesiyle başlamıştı. Ersin babaannesinin sesinin Hülya Yenge'ye duyduğu nefretten titremesini unutamıyordu. Annesinin müsaadesine, hayır duasına ihtiyaç duymadığı için oğluna çok kırıldığını anlatırken, buruşuk esmer yüzü daha da 66 kararmış, ufalmıştı. Aslan gibi oğlu o adı kadına mı layıktı?*

priznanje ali na jedan podmukao, pogrešan način. Smatra da je sin njeno djelo, njen uspjeh, nijedna žena ga nije dostojna.

*Iako je njena tuga zbog onoga što se dogodilo bila dovoljno velika, to što je postala stranac u životu svog sina je uništilo staru ženu. Ipak se nije libila za sve to okriviti Huliju.*¹⁵⁴

Lamija koja je odrasla u sjeni Hulijine ljepote i koja se poredi s njom od djetinjstva još je jedna žena u nizu koja je neprijateljski raspoložena prema Huliji. Lamija smrtno ne podnosi Huliju koju simpatišu zbog njene ljepote, elegancije i razdraganosti. Kada je njen muž jednom prilikom zadivljeno govorio o Huliji, Lamija je imala nervni slom, što je skoro eskaliralo okončanjem njihovog braka.

Kako su godine odmicale, tako se njeno psihičko stanje pogoršavalo, a i ljubomora i mržnja prema Huliji. Kako navodi Garan, pojam "Stara žena" u *Drugom spolu* Simone Beauvoir nam pomaže da razotkrijemo Lamijino psihološko stanje. Kako vrijeme prolazi, očaj i ljubomora se kod stare žene postaju trauma, postaje morbidno ljubomorna na muža, bila u pravu ili ne, ona za sve svoje probleme krivi onoga s kim se takmiči. Ljubomora može postati bolest, posebno u dobi od 50-55 godina."

Lamija koja nije iskusila ljubav i strast, želi se ostvariti kao majka i nadomjestiti tu prazninu u sebi, ali tu želju ne može ostvariti. Kod Lamije koja je stara, ružna, lišena titule majčinstva, povećavala se iz godine u godinu želja da bude važna i vidljiva, vremenom će početi pribjegavati zanimljivim trikovima kako bi privukla pažnju.

...Nije mogla imati djecu iako je silno željela. Nije mogla ništa prenijeti sa sebe, nije mogla nastaviti, produžiti, i postepeno se pretvorila u beskorisno, divovsko sjeme koje se

Ağırhıncıca altın eden, soyu soppu belli genç kızları bile oğluna layık bulmazken, bir şırfıntı oğlunun aklını başından almış, hayatını karartmıştı. Babaannesi oğlunun tereddütsüz seçimi olduğu için daha yüzünü görmeden Hülya'dan nefret etmiş, annesi ise tutkulu bir aşkla sevilen ve bu aşkla varlığı değer kazanan kadına asla dostluk beslememiş, hikâyeye ne tarafından baksa suçlu olarak hep onu işaret etmişti. Hülya Yenge kocası tarafından çok sevilerek, her iki kadının da kendilerini değersiz hissetmelerine yol açtığı için, sonu gelmeyecek bir lanetin nesnesi olmuştu. (Ayfer Tunç, Kapak Kızı, Can Sanat Yayınları, İstanbul , 2005, str. 65, 66)

Dostupno na linku:https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1
(Pristupljeno 04.11.2023.)

¹⁵⁴ *Başına gelenlerin yarattığı üzüntü yeteri kadar ağırken, bir de oğlunun hayatında bir yabancı konumuna düşmek yaşlı kadını perişan etmişti. Ama yine de bütün olanların günahını Hülya'ya yüklemekten çekinmiyordu. (Ayfer Tunç, Kapak Kızı, Can Sanat Yayınları, İstanbul , 2005, str. 68) Dostupno na*

linku:https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1 (Pristupljeno 04.11.2023.)

osušilo. U početku je previše prisvajala Seldu. Međutim bila je razočarana kada je shvatila da ne može prenijeti sebe i da ne može napraviti bratičnu svojim primjerom.¹⁵⁵

Poput Šebnem, koja je odrasla bez pažnje i ljubavi, Lamija gori od želje da bude vidljiva, da privuče pažnju i da podsjeti na sebe: *Tetka je igrala igrice kako bi privukla pažnju. Izmišljala bi sebi čudne bolesti, tvrdila da ima čudne telefonske pozive i odlazila na tajanstvena putovanja. Niko nije obraćao pažnju jer se nije razlikovala od lažljivog pastira.*¹⁵⁶

Dženetina bliska prijateljica, Garina starija sestra Anahit; je tužna žena koja je ogorčena na život zbog ljubavi koju je doživjela u mladosti i nikada više nije osjetila bliskost ni sa jednim muškarcem. Anahit, koja odgovara Beauvoirovom tipu "zaljubljene žene", bila je izložena vrsti muškog nasilja, bila je prevarena i emotivno izmanipulisana. Sadi je seksualno iskorištavao Anahit i mjesecima je zavlacio, a na kraju je ostavio oženivši se drugom. Kao što je Beauvoir objasnila, jedna od najvećih nesreća zaljubljene žene je to što je ta ljubav uništava, uništava njenu ličnost, žena koja voli nije ništa drugo do robinja, sluga, previše odano ogledalo, nepotreban eho.¹⁵⁷

Anahitin rastanak je mnogo tužniji od rastanka bilo koje druge žene. Zato što je rizikovala da promijeni svoju vjeru i uvjerenja zbog Sadija, a prepustivši sebe Sadijevim

¹⁵⁵ ... Çok istediği halde çocuğu olmamıştı. Benliğinden bir şeyi devredememiş, sürememiş, sürdürememiş, giderek kuruyan, işe yaramaz, dev bir tohuma dönüşmüştü. Selda 'yı fazla benimsemişti önceleri. Ama benliğini aktaramayacağını, yeğenini kendinin bir örneği haline getiremeyeceğini anlayınca hayal kırıklığına uğramıştı. (Ayfer Tunç, Kapak Kızı, Can Sanat Yayınları, İstanbul , 2005, str. 82) Dostupno na linku:https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1 (Pristupljeno 04.11.2023.)

¹⁵⁶ İlgi çekmek için küçük oyunlar oynardı halası. Kendine garip hastalıklar icat eder, eve tuhaf telefonlar geldiğini iddia eder, gizemli seyahatlere çıkardı. Yalancı çobandan bir farkı kalmadığı için kimse aldırış etmiyordu. (Ayfer Tunç, Kapak Kızı, Can Sanat Yayınları, İstanbul , 2005, str. 83) Dostupno na linku:https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1 (Pristupljeno 04.11.2023.)

¹⁵⁷ Bahanur, Garan, Kapak Kızı'nı Varoluşçu Feminist Okuma Denemesi: Kapak Kızı'nın Kadınları, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları , str. 120

rukama, duboko je uzdrimala temelje svog postojanja. Kako je navela Beauvoir, žena koja ne doživljava dječiju ljubav i trpi veliku usamljenost prihvatajući „tradicionalnu žensku sudbinu“ misli da može postići sreću posvetivši cijelu sebe muškarcu. Sadi, prvi muškarac koji joj je pokazao bliskost, pokrio je cijelo biće Anahit, koja je patila od duboke usamljenosti u društvu u kojem je živjela kao druga, i postao joj je jedina nada da stvori svoj marginalizovani identitet sa ljubavlju. Iz tog razloga, Anahit nije izgubila samo Sadija, već i cijelo svoje biće.¹⁵⁸

Nekim bi noćima, posebno kad bi bila bez novca i nemirna, u noćima kada se osjećala kao bezvrijedan predmet, sanjala da pada s kule. Ograda za koju se držala se lomila, a Anahit je padala. Kada je čula šta je čovjek rekao, osjećala se kao da je pala sa iste te kule. Srušila se na pod. Skupila je svu snagu i otišla kući, trudeći se da ništa ne otkrije. Tri dana nije ništa jela, jedva da je spavala, uglavnom je ležala na krevetu i gledala u plafon. Nije joj teško palo to što je ostavljena, nego što je obmanjena i na prevaru ostavljena. Jako je voljela Sadija i vjerovala u njega. Bila je spremna odreći se svih svojih navika, uvjerenja i sebe, te živjeti život kakav on želi, pa makar bio i unutar četiri zida. Ali Sadi je nju prevario.¹⁵⁹

Dok ljubav žene koja je svjesna svoje ženstvenosti, sa muškarcem koji cijeni njenu ličnost daje pozitivan doprinos njenom postojanju, ljubav nesvjesne žene prema muškarcu koji joj prilazi samo zbog njene seksualnosti priprema je za uništenje. Budući da je Anahit svoje vrijednosti, snove i uvjerenja dala muškarcu, postala je ništa kada su sve grane za koje se držala bile slomljene dok je pokušavala da “postoji”.¹⁶⁰

¹⁵⁸ Ibid, str.120

¹⁵⁹ *Bazı gecelerde, özellikle parasız ve huzursuz olduğu, kendini değersiz bir eşya gibi hissettiği gecelerde, rüyasında bir kuleden düştüğünü görürdü. Tutunduğu parmaklıklar çatır çatır kırılır, Anahit düştükçe düşerdi. Adamın söylediklerini duyunca aynı kuleden düşmüş gibi oldu. Yere çakılmıştı. Bütün gücünü topladı, bir şey belli etmemeye çalışarak evine gitti. Üç gün hiçbir şey yemedi, hemen hemen hiç uyumadı, çoğunlukla yatağına uzanıp tavana baktı. Terkedilmek değil, böyle aldatılarak, kandırılarak terkedilmek ağırına gitmişti. Sadi'yi çok sevmiş, ona inanmıştı. Bütün alışkanlıklarından, inançlarından, kendinden vazgeçmeye, onun istediği gibi bir hayatı, dört duvar arasında bile olsa yaşamaya hazırды. Ama Sadi onu kandırmıştı.* (Ayfer Tunç, Kapak Kızı, Can Sanat Yayınları, İstanbul , 2005, str. 48) Dostupno na linku:https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1 (Pristupljeno 04.11.2023.)

¹⁶⁰ Ibid, str. 120

Žena, koja ne može biti subjekat, osigurava se brakom i prihvata da bude "besplatni kućni rob" svog muža, odričući se slobode i odvlačeći se u ništavilo. Pokušavajući da kroz brak da smisao svom postojanju, Dženet se susrela i sa ništavilom, a dok je sanjala da bude domaćica, pretvorila se u kućni predmet. Međutim, prije nego što se udala za Bunjamina, Dženet je bila žena koja je radila i stajala na svojim nogama. Budući da radi od djetinjstva, osjeća poniženje jer se bori za egzistenciju. Iz tog razloga, uprkos očevoj ljutnji, novac koji zaradi troši na svoju odjeću i pokušava steći privilegiju među ženama oko sebe pa makar samo izgledom.¹⁶¹

*Svaki zarađeni novčić trošila bi na odjeću, šminku, frizere i nastojala se osjećati bolje i drugačije. Koliko se samo puta zbog toga posvađala sa ocem, dok je bila djevojka. Iako joj odjeća i frizura nisu donosili nikakvu privilegiju u minibusu, donosili su joj djelimičnu prednost nad prijateljicama koje su zarađeno morale donositi kući.*¹⁶²

Brak je i oslobađanje od finansijskih obaveza, zato Dženet misli da će imati lagodan život kao domaćica. U stvari, potrčala je u brak, a da nije dovoljno upoznala Bunjamina i ne shvativši da li ga voli ili ne. Pošto nije mogla da dopre do svijesti ženstvenosti, mislila je da je način da opstane taj da bude pod vlašću muškarca i „zatvorila se u kuću“. Dženet, koja se nije protivila da da otkaz zbog Bunjamina čim se udala, prvih mjeseci se bavila kućom.¹⁶³

*Čim su se vjenčali, nije dao Dženet da više radi. Nije se nimalo bunila... Imala je čudan osjećaj poniženja dok je radila.*¹⁶⁴

¹⁶¹ Ibid, str. 121

¹⁶² *Aldığı her kuruşu giyime, kuşama, makyaj malzemelerine, kuaföre harcar, kendini daha iyi, daha farklı hissetmeye çalışırdı. Bu yüzden bekârlığında babasıyla ne kavgalar etmişti. Giyim kuşamı, saç başı ona minibüste bir ayrıcalık kazandırmıyorsa da, aldığı eve vermek zorunda olan arkadaşlarının arasında kısmi bir üstünlük sağlıyordu.* (Ayfer Tunç, Kapak Kızı, Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2005, str. 46) Dostupno na linku: https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1 (Pristupljeno 04.11.2023.)

¹⁶³ Bahanur, Garan, Kapak Kızı'nı Varoluşçu Feminist Okuma Denemesi: Kapak Kızı'nın Kadınları, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları, str. 122

¹⁶⁴ *Evlenir evlenmez işten çıkarmıştı Cennet'i. Hiç itiraz etmemişti... Tuhaf bir aşağılanma duygusu içindeydi çalışırken.* (Ayfer Tunç, Kapak Kızı, Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2005, str. 46) Dostupno na

Na početku, Dženet je bila Bunjaminova prelijepa žena i njegova jedina ljubavnica. Kasnije će je on tući i vrijeđati. U tom procesu ulogu igraju i monotonija njihovog braka, to što ne mogu da imaju djecu i finansijske poteškoće koje se javljaju kako vrijeme odmiče.¹⁶⁵

Kroz lik Dženet imamo i situaciju normalizovanja fizičkog nasilja koje ona doživljava od Bunjamina svog muža, kao i u slučaju Hulije i njenog muža. Međutim, Hulija napušta svog muža svjesna da njihov brak nema budućnost, kao i Džavit koji joj govori da ide. Ali u slučaju Dženet, ona bira da ostane sa mužem, ni ne pomišlja da ode, ili da se vrati u kuću svog oca. Jer je svjesna da će platiti veću cijenu za jelo u kući svog oca. Jedino što može je da se zatvori u sobu i plače.¹⁶⁶

Odgojena u patrijarhalnoj porodici, Dženet se trudi da održi brak čak i po cijenu toga da je muž tuče. Za nju rastanak nije opcija, a čak i da jeste, za Dženet je jedina mogućnost da se vrati u kuću svog oca. Iako je sposobna da stoji na svojim nogama i može zaraditi dovoljno za egzistenciju, ni ne pomišlja na treću opciju, opciju uzimanja svog života u svoje ruke. Jedini narativ života za Dženet je upravo onaj koji za nju osmisli muškarac. Dok je živjela u kući svog oca zarađivala jer je tako trebalo, kod muža je prestala raditi jer je on smatrao da tako treba. Nije se bunila ni u jednoj od ove dvije situacije, jer ta opcija za nju ne postoji, samo se njima pokušala barem malo okoristiti. Kroz lik Dženet prikazano nam je da patrijarhat očekuje od jedne ženske osobe da bez pogovora prihvati sve što žele muž i otac, te da od rođenja bude svjesna da je mišljenje, stav, rad jednog muškarca vredniji od njenog, i da se zbog toga pokorava muškom rodu.

linku:https://www.academia.edu/37873687/Ayfer_Tun%C3%A7_Kapak_K%C4%B1z%C4%B1

(Pristupljeno 04.11.2023.)

¹⁶⁵ Bahanur, Garan, *Kapak Kızı'nı Varoluşçu Feminist Okuma Denemesi: Kapak Kızı'nın Kadınları*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları, str. 122

¹⁶⁶ Sarıtaş, S. & Aktay, E. *Ayfer Tunç Romanlarında Toplumsal Cinsiyeti*, / Gaziantep University Journal of Social Sciences 2020 19(3), str. 765

5. ZAKLJUČAK

Djevojka s naslovnice je feministički roman autorice Ajfer Tunč u čijem središtu je mlada djevojka Šebnem koja svojim obnaženim fotografijama u jednom erotskom časopisu uspijeva poljuljati unutrašnji svijet naizgled stabilnih likova. U romanu je predstavljeno kako to tri različita lika koji potječu iz različitih društvenih sredina, tri različita tipa ličnosti reaguju na Šebnemin potez i kako ih to dovodi do preispitivanja vlastitih vrijednosnih sudova. Roman daje prikaz života Šebnem od njenog djetinjstva pa do momenta kada se raspravlja o njenim opscenim fotografijama. Interesantno je to da do tih informacija dolazimo kroz druge likove koji poznaju Šebnem, a najviše kroz lik Selde. Šebnem je pasivni lik oko kojeg se vrte životi drugih glavnih likova u romanu. U romanu saznajemo kako pripadnici različitih slojeva društva percipiraju Šebnemin fotografije što dovodi do suočenja sa manjkavostima i licemjermom društvenog morala. Gledano iz šire perspektive, možemo zaključiti da autorica u romanu *Djevojka s naslovnice* naslikava panoramu Turske na putu da postane potrošačko društvo ranih 90-tih i neminovne društvene promjene nastale usljed takvog tranzicijskog perioda.

Budući da smo analizi djela pristupili kroz feministički teorijski aparat, u prvom dijelu rada obradili smo nastanak i razvoj feminizma, feminističku kritiku i tri vala feminizma. Ukratko smo prikazali razvoj feminizma u Turskoj, te njegov utjecaj na tursku književnost i njene predstavnice. Pokazali smo kako se feministička misao odrazila i na književno stvaralaštvo autorice romana, Ajfer Tunč.

U centralnom poglavlju rada, analizom iz vizure feminističke kritike uvidjeli smo da autorica problematizira rodne stereotipe, rodnu ravnopravnost likova, normalizovanje nasilja u porodici te kritikuje savremenu porodicu kojom i dalje potajno upravljaju patrijarhalni kodovi. Također se kritikuje licemjerno društvo i lažni moral. U analitičkom dijelu rada, dotakli smo se i teme problematičnih postavki o maskulinitetu i ženskoj seksualnosti te zaključili da odveć patrijarhalni, redukcionistički pristup tim pitanjima dovodi do raskoraka i nesuglasja, na koncu, do sukoba između unutrašnjeg i društvenog (vanjskog) bića pojedinca.

Kroz feminističko čitanje romana trudili smo se sagledati kako to patrijarhat tlači i uništava unutrašnje biće likova romana, i kako se Šebnem koja je kolateralna šteta istog, bori

za opstanak suprotstavljajući se društvenim konvencijama i normama. Također, proučavanjem unutrašnjih motiva ženskih i muških likova, trudili smo se da prikažemo različite načine i metode opstanka i društvene afirmacije. Analizom smo uvidjeli da patrijarhat, svodeći cijeli sistem na binarnu podjelu rodni uloga, nanosi štetu ne samo ženama nego i muškarcima. Kada sagledamo roman *Kapak Kızı* iz feminističke perspektive, vidimo da se ženski likovi, bez obzira na klasnu i dobnu pripadnost, bore sa osjećajem usamljenosti, odbačenosti i osude te pod pritiskom patrijarhalnog sistema iznalaze različite načine borbe za opstanak u krugu braka, porodice i društva. Neke to čine povinujući se i reproducirajući patrijarhalne kodekse, a druge odbacujući i podrivajući ih. Temeljno pitanje na koje smo u radu pokušali dati odgovor jeste kako žene opstaju i kako se bore za svoje mjesto u patrijarhalnom sistemu.

6. BIBLIOGRAFIJA

IZVORI

1. Tunç, Ayfer, *Kapak Kızı*, İstanbul, Can Sanat Yayınları, 2005.

LITERATURA

1. Aktay, Ebru, *Ayfer Tunç Romanlarında Toplumsal Cinsiyeti*, Balıkesir, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.
2. Aydinalp, E. B. (2020). Varoluşçu özgürlük bağlamında kadın: Simone de Beauvoir ve İkinci Cinsiyet. *Litera*, 30(2), 465-488.
3. Bakkaloğlu, Şeyma, *Ayfer Tunç'un roman ve hikayelerinde sosyal eleştiri*, Završni rad, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, 2018.
4. Betül Soylu, Hadise, *Türkiye'de feminizm hareketi ve islam'ın kadına bakışı*, Završni rad, Kahramanmaraş, T.C. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.
5. Depe, Deniz, *Ayfer Tunç'un Romanlarında Toplumsal Cinsiyet rolleri*, III. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi, 2010, svezak.1, str.465-475.
6. Garan, Bhanur, *Kapak Kızı'nı Varoluşçu Feminist Okuma Denemesi: Kapak Kızı'nın Kadınları*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları
7. Gobeljic, Ajla, *Feministički i autobiografski elementi u romanima Handan i Sinekli Bakkal autorice Halide Edip Adivar*, Završni diplomski rad, Sarajevo, Univerzitet u Sarajevu, 2020.
8. Kaurin, Marijana, *Feminističke teorije i rock and roll*, Diplomski rad, Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 2018.
9. Lešić, Zdenko, *Nova čitanja*, POSTRUKTURALISTIČKA ČITANKA, Sarajevo:Buybook, 2002.

10. Lipanović, Ela, *Egzistencijalistički elementi u djelu Muke po G.H. Clarice Lispector*, Diplomski rad, Zadar, Sveučilište u Zadru, 2023.
11. Lizzul, Isabella „Žensko pismo“ u hrvatskoj poslijeratnoj lirici, Završni rad, Rijeka, Sveučilište u Rijeci, 2016.
12. Mihaljević, Damirka »Feminizam – što je ostvario?«, *Mostariensia* 20 (1-2/2016), str. 149-169
13. Sirbegovic, Amila, *Fenomen krize identiteta u romanu Handan Halide Edip Adivar*, Završni magistarski rad, Sarajevo, Univerzitet u Sarajevu, 2021.
14. Saritaş, S. & Aktay, E. *Ayfer Tunç Romanlarında Toplumsal Cinsiyeti*,/ *Gaziantep University Journal of Social Sciences* 2020 19(3) 751-769
15. Šabanović, Amina, *Feminističko/rodno čitanje romana Gecenin Öteki Yüzü Füzuzan*, Završni magistarski rad, Sarajevo, Univerzitet u Sarajevu, 2021.

JEDINICE SA INTERNETA

1. [Ayfer Tunç \(yesevi.edu.tr\)](http://yesevi.edu.tr), (Pristupljeno 04.03.2024.)
2. [Vodič kroz pravce i valove u feminizmu za početnice/ke – VoxFeminae](#) (Pristupljeno 04. 03. 2024.)
3. [Ayfer Tunç'tan Bir Üçleme: Kapak Kızı, Yeşil Peri Gecesi, Osman/ Birsen Karaloğlu | Panzehir Dergi](#) (Pristupljeno 10. 03. 2024.)
4. [Ayfer Tunç: Çağdaş Türk Edebiyatının Acılezzeti - Bookinton](#) (Pristupljeno 12. 03. 2024.)
5. [https://www.academia.edu/12996143/Slika %C5%BEene u zbirci pripovjedaka Er endiz Atas%C3%BC Postoje i %C5%BEene](https://www.academia.edu/12996143/Slika_%C5%BEene_u_zbirci_pripovjedaka_Er_endiz_Atas%C3%BC_Postoje_i_%C5%BEene) (Pristupljeno 19.03.2024.)
6. https://www.academia.edu/40618001/T%C3%9CRK_MODERNLE%C5%9EMES%C4%B0NDE_KADIN (Pristupljeno 19. 03. 2024.)
7. <https://akademikarastirma.org/1990larda-turkiyede-kadin-hareketi/> (Pristupljeno 27. 03. 2024.)
8. [Žene pisci u turskoj književnosti | Knjiženstvo \(knjizenstvo.rs\)](#) (Pristupljeno 01. 04. 2024.)
9. [60428.pdf \(istanbul.edu.tr\)](#) (Pristupljeno 04. 04. 2024.)

10. https://www.academia.edu/106906075/AYFER_TUN%C3%87UN_SANAT_VE_ED_EB%C4%B0YAT_ANLAYI%C5%9E_BA%C4%9E_LAMINDA_YE%C5%9E%C4%B0L_PER%C4%B0_GECES%C4%B0_ROMANINDA_KADIN_KAVRAMI_%C3%9CZER%C4%B0NE_%C4%B0NCELEME (Pristupljeno 07.05.2024.)
11. [Ajfer Tunč: Samo istinska demokratija štiti ljude od političke moći \(vijesti.me\)](#) (Pristupljeno 01. 09. 2024.)